

הַשְׂכָּלָה מְדֻמָּה

ספור מחיי עמנו

מאת

אברהם מרדכי פיורקא.

בהוצאת בית מסחר הספרים

של „האלמנה לעווין־עפשטיין ובניה" בוואַרשא

רחוב גענשע № 5

וואַרשא

דרוק ב. מורש פראנציסקאנער 22

שנת תרמ"ז לפ"ק

ГАСКУЛО МЕДУМО

Разсказъ изъ жизни Евреевъ

Соч. А. М. ПЮРКО

Варшава

1887.

Дозволено Цензурою
Варшава, 12 Ноября 1886 года.

Печатано въ Тип. В. Тиля въ Варшавѣ, Мыльная 7.

הַדְּרוֹר

דְּרוֹר, הִיא מִלָּה נִכְבָּדָה, רַבַּת הָעֵרֶךְ
רַבַּת הָעֲלִילִיָּה, וְלָהּ רַבִּים פִּתְרוֹנִים
דְּרוֹר יִקְרְאוּ רַבִּים, גָּדוֹל וּשְׁפַל בָּרֶךְ
הִיא שְׁגוּרָה בְּפִי הֲמוֹנִים הֲמוֹנִים
כָּל אִישׁ וָאִישׁ לְפִי חָכְמָתוֹ וִידִיעָתוֹ
יְתָאֵר בָּהּ חֶפְצוֹ, חִשְׁקוֹ וְתַאֲוָתוֹ.

דְּרוֹר יִקְרְאוּ סֹבְלֵי עֹל אֲדוֹנִים קָשִׁים
בְּקוֹל בֹּקֵעַ שְׁחָקִים מַרְגִּיז שָׁמַיִם
עֲשׁוּקִים תַּחַת יַד עָשִׁיר יִמְשֹׁל בְּרָשִׁים
יִרְדֶּה בָהֶם בְּפֶרֶךְ וְחַיֵּיהֶם אֵינָם חַיִּים
יֹשְׁבִים בַּחֹשֶׁךְ עֹבְדִים כְּשׁוֹר וַחֲמוֹר
וּבִבְכִי יִקְרְאוּ: הָהּ, מַה–יָּקָר הוּא הַדְּרוֹר!

אַךְ דְּרוֹר יִקְרְאוּ גַם רַבִּים בְּלִי כָל עֹל
שְׁקֵטִים עַל שְׁמָרֵיהֶם יֵדְעוּ מָנוֹחַ
יִתְעַנְּגוּ בַחַיִּים, לֹא תֶחְסַר לָהֶם כֹּל
יִחְיוּ בַטּוֹב, לָהֶם הָעֹז וְהַכֹּחַ
וְגַם הֵמָּה דְרוֹר יִקְרָאוּ, גֶּדֶר יִפְרֹצוּ
וּכְעַיִר פֶּרֶא לָלֶכֶת שׁוֹבָב יַחְפֹּצוּ.

דְּרוֹר אָמְנָם יִקְרָא לֹמֵד בְּחֶדֶר נַעַר
תּוֹדָה גַם חָכְמָה, לִמּוּדֵי חֹל וָקֹדֶשׁ;

מָתַי יָבֹא הָעֶרֶב, יֹאמַר, וְאֵצֵא שַׁעַר
מָתַי יָבֹא הֶחָג, הַשַּׁבָּת, הַחֹדֶשׁ
אָז אֵצֵא הַשָּׂדֶה וְאֶלְקֹט לִי צְרוֹר הַמֹּר
אָז אֵצֵא חָפְשִׁי, הֶאָח, אֶקְרָא דְרוֹר!

עֶלֶם עֹמֵד תַּחַת הַשְׁגָּחַת הוֹרִים
יוֹרוּהוּ דַעַת דַּרְכֵי הַחַיִּים
וְהֵם לוֹ לְמַשָּׂא, יֹאבֶה הֱיוֹת בֶּן־חוֹרִים
לֶכֶת בִּשְׁרִירוּת לֵב, לָתוּר אַחֲרֵי עֵינָיִם
מִי יִתֵּן–יִקְרָא–וְאֵצֵא מִבֵּית הַבּוֹר
וּכְנַפְשִׁי אֶעֱשֶׂה, אֶחְיֶה חַיֵּי דְרוֹר.

אִישׁ לָקַח אִשָּׁה צְעִירָה רַבַּת מְהֻלָּלִים
וַיִּמְאַס בָּהּ–לָהּ כָּל נֶפֶשׁ תָּשׁוּחַ–
כִּי אִישׁ בְּלִיַּעַל הוּא, רַע מַעֲלָלִים
רוֹדֵף קָדִים, רֹעֶה זוֹנוֹת וָרוּחַ
מִי יִתְּנֵנִי חָפְשִׁי––יִקְרָא–וְאֶרְאֶה אוֹר
כִּי תִקַּח סֵפֶר כְּרִיתוּת וְאֶקְרָא דְרוֹר

אִישׁ בַּעַל מִשְׁפָּחָה לוֹ בָּנִים וָאֵשֶׁת
יִסַּע מֵאַרְצוֹ, יִבְרַח מֵעֵבֶר לַיָּם
בֵּיתוֹ יַשְׁאִיר בְּרָעָב, חֶרְפָּה וָבֹשֶׁת
וְנַפְשׁוֹ תִשְׂבַּע שָׁם תַּעֲנוּגִים דַּיָּם
שָׁם בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה אָנוּחַ מְעַט מִזְעֵיר,
שָׁם אֶרְאֶה חַיִּים, אֶחְיֶה חַיֵּי דְרוֹר.

יֶשְׁנָם בֵּין שְׂנֵאִים מִמֶּשֶׁלֶת אֲדוֹנִים
הַמְדַבְּרִים גַּם סָרָה עַל מֶלֶךְ הָאָרֶץ

יִפְרְעוּ פְּרָעוֹת, יִתְעָרְבוּ עִם שׁוֹנִים
יָרֵעוּ, יַשְׁחִיתוּ, מַרְבִּים שׁוֹד וָקֶרֶץ
אֲנָשִׁים אֲנַחְנוּ–יֹאמְרוּ–לֹא שׁוֹר וַחֲמוֹר
וּבְעָלִים אֵין לָנוּ, נִחְיֶה חַיֵּי הַדְּרוֹר.

יֶשְׁנָם גַּם פּוֹרְקֵי עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם
וּלְמַשָּׂא יַחְשְׁבוּ חֻקֵּי תוֹרַת אֵל
מַלְעִיבִים בְּכָל קֹדֶשׁ, כּוֹפְרִים בֵּאלֹהִים חַיִּים
אֵין אֱלֹהִים–יֹאמְרוּ–אֵין חֶשְׁבּוֹן בִּשְׁאוֹל
חַיִּים אֲנַחְנוּ בְּתֹר הַזָּהָב, בְּזֶה הַדּוֹר
וּמִי אָדוֹן לָנוּ? נִחְיֶה חַיֵּי הַדְּרוֹר.

אוּלָם כָּל אֵלֶּה יַחַד הֶבֶל יֶהְבָּלוּ
בּוֹחֲרִים בָּרָע וּבַטּוֹב יִמְאָסוּ
מוּסָר יִפְרָעוּ, יִבְעֲרוּ יִכְסָלוּ
יֵלְכוּ בִּשְׁרִירוּת לֵב, לֹא כֵן יַעֲשׂוּ
חַיֵּי הַדְּרוֹר הוּא חַיֵּי מוּסָר פּוֹרֵעַ
חַיֵּי הוֹלֵלוֹת וְסִכְלוּת, חַיִּים אֵין בָּהֶם דֵּעַ.

כִּי מוֹרֶה יוֹרֶה חָכְמָה, אָב יְחַוֶּה דָעַת
אִשָּׁה לְמִדַּת מֵישָׁרִים, מֶלֶךְ יַעֲמִיד אָרֶץ
אֵל תָּמִים פָּעֳלוֹ, כָּל נֶפֶשׁ יֹדַעַת
מִשְׁפָּטָיו צַדִּיקִים, בָּהֶם נִפְרוֹץ פֶּרֶץ
לָשֵׂאת עֹל בַּנֹּעַר טוֹב לַגָּבֶר
הוּא לֹא יִירָא רָע, לֹא יֵדַע שָׁבֶר.

השכלה מרמה

ספור-אהבים אריגינאלי ,

מאת

אברהם מרדכי פיורקא .

א.

הרואה את הנולד .

באחד ימי הסתיו , יום בהיר וצח בבקר לא עבות ; השמש באה להאיר לארץ ולדרים עליה , גם להלחם מלחמה את הקר החזק , אשר פרש משטרו בארץ , כמו חסה עינה ותצר לה בצרת האביונים שאין להם לא כסות בקרה ולא עצים להחם חדר משכנם הדל : .חנה אשת יוסף הר—הזהב קמה ממשכבה , ואחרי לבשה שמלתה שמלת הבקר , באה לחדר האכל , אשר כבר השיקו בו את התנור , ותשב מול יוסף אישה אל השלחן , אשר כבר עמדה עליו מכונת החמים .

יוסף היה איש בן שלשים וחמש שנה , איש חמודות ונשוא פנים , נגיד תכבד בעיר פ... וכל אנשי העיר אהבוהו בגלל לבו הטוב ורוחו הנדיבה . כי קבל כל אדם בסבר פנים יפות , פזר נתן לאביונים וידיו לא קפץ מעני וקשה יום . חנה רעיתו העדינה הואילה גם היא ללכת בדרכי צדקתו , ורוחה היתה מתאמת לכל חפצי לבב אישה , ואשר על כן שרר השלום בביתם ומעשה ידם הצליח , במסחרם — חנות של ממכר גלומי צמר נשא להם פרי וימצאו חית ידם בכבוד , כי יוסף נשא ונתן באמונה , ומעולם לא העלה מחיר סחורת חנותו , לתת מקום להקונים לבקש הנחה ולהוזיל להם מן המחיר . כדרך רב סחרי בני עמנו ; לא כן האיש יוסף , הוא קצב תמיד על סחורות בית מסחרו מחיר היותר אחרון ולא יעבור , וזאת אשר משכת לב הקנים אליו , ויחי בכבוד .

בנים לא היו להם רק בת אחת אסתר שמה , אשר אהבות

בנפשם היא היתה תקותם ומשוש נפשם, ובה שמו כל מעינם להשכילת בינה ולהשלים נפשה במדעים. לראשונה למדה בבית הספר אשר לעיר מטעם הממשלה, ואחרי גמרה שם חק למורה לקח לה אביה מורים פרטים להוסיף לקח, וגם חפצם זה הצליח בידם, כי היתה העלמה משכלת יודעת לשון וספר, והדבר צחות בשפות אחדות. נוסף לזאת היתה יפת תאר ויפת מראה, יפה כלבנה ברה כחמה, ומלא חפנים חן ונעימות פזר לה הטבע ביד נדיבה, ותהי חמודות לכל רואיה ושעשועים להוריה. בעת ההיא, אשר ממנה נהל ספורנו, היתה אסתר בת שבע עשרה שנה, מלאה הן ויפי גבהה כתמר והוד לה כזית, ותהי תקות הוריה, אשר חיו חיי מאֻשרים ויתענגו על רב שלום.

חנה מלאה כוס חמים והעמידנה לפני אישה, ואחרי כן לקחה לה כוס חמים אף היא ותשת. אסתר לא היתה עוד בחדר האוכל, כי שכבה על משכבה בחדרה ושנתה ערבה לה.

—עוד ישנה אסתר? — שאל יוסף את פי אשתו.

—ישנה היא ותמתק לה שנתה — ענתה חנה, יען כי אתמול אמש שבת עד חצות הלילה.

—הלא סגרנו אתמול חנותנו לפנות ערב — קרא יוסף כמתפלא — ומה היה לה לעשות להיות ער עד חצות לילה? אין זאת, כי קראה בספר — בדברו התפרצה אנחה קלה מהדר לבבו, אשר הגיעה לאזני רעיתו.

—מה לך אישי כי תאנח? — שאלה חנה — ומה זאת אם היא קוראת ספר? תקרא ותוסיף דעת, הלא לזאת למדנוה לשון וספר — יוסף לא ענה דבר, כי הוקו עליו דברי אשתו ולא ידע מענה, רק העביר ידו על רם מצחו ויצלול בתהום מחשבות. חנה בהוקירה מחשבות לבב אישה, לא ערבה את לבה להפריעהו ממחשבתו ומרב שרעפיו בקרבו, והחדל מהעמק שאלה, ותשת מהכוס אשר לפניה, ואחרי כן הלכה לפתוח החנות.

ישנם רגשות שונים, אשר יתעוררו לפעמים בלב האדם פנימה, מבלי אשר ידע האדם בעצמו להתת חשבון צדק מה הם ומה מעשיהם בנפשו. כן התעורר הפעם פתאום בלב יוסף רגש עצב בדברו ארות בתו וקריאתה בספרים ולא ידע על מה הוא נעצב, ולא היה בידו לענות לאשתו על שאלתה. יוסף ישב עת מה תפוש ברב שרעפיו. ואחרי כן קם ממקומו וילך אל בית התפלה, וככלותו צקון לחשו ואחרי אכלו ארוחת הבקר הלך אל חנותו גם הוא. ביום ההוא רבו הקונים,

כי קרובה היתה העת לפני חג הפסח, חג, אשר כל איש ישראל יתאמץ כפי יכלתו לפאר ביתו, נפשו ונפש בני ביתו בבגדים חדשים ובכלים נאים, וגם אסתר נלותה עמם לעזור על ידם, כדרכה תמיד בעת אשר רבה העבודה. עבר היום ויאת לילה ובני בית יוסף שבו לביתם לנוח אחרי עמלם כל היום. כי המנוחה אשר היא למעמסה לאיש חובק ידיו בעצלתים, נעימה היא לאיש עובד אחרי עמל רב. בני הבית ישבו אל השלחן לאכל ארוחת הערב, ארוחה נכבדה כיד העושר הטובה עליהם, ויהי אחרי אכלם ויוסף שם פניו אל אסתר ויאמר:

—אתמול כחצות הלילה הופיע לנגד עיני אור נר בחדר משכבך, וזה לי האות כי לא ישנת עוד אז ולא נתת לעפעפיך תנומה—

—אמנם כן אב יקר — ענתה אסתר — כי הביאה לי אחת רעותי ספור יפה אף נעים, אשר ההלותיו לקרא לפנות ערב, ובחזקת היד משך את לבבי אחריו ולא יכלתי להניחו עוד מידי, אחזתיו ולא ארפנו עד כי גמרתיו לקרא עד תֻמו —

יוסף התאנח גם הפעם בשמעו דברי בתו, והיא לא התבוננה זאת ולא הכירה לדעת מבוכת אביה בפניו, ורק חנה בשמעה קול אנחתו הפעם התפלאה מאד, מדוע יתעצב אישה אל לבו לשמוע, כי בתו שוקדת על מקרא ספרים, ויהי הדבר בעיניה לפלא; אך לא דברה דבר כל עת שבת בתם בחברתם, ורק אחרי אשר קמה אסתר ממקומה ותלך לה, נגשה חנה אל יוסף ותשאלהו לאמר:

—הגידה לי שאהבה נפשי. מדוע נעצב אתה היום? הן זרות אתבונן בך!—

—זרות? — שנה יוסף דברי אשתו כמתפלא.

—אמנם כן, היום בבקר בהגידי לך, כי קראה בתנו בספר עד חצות לילה התפרצה אנחה מחדר לבבך ותצלול בתהום מחשבות, ועתה בשמעך כזאת מפיה התאנחת עוד הפעם; ופליאה דעת ממני מדוע לא תמצא חן בעיניך קריאתה בספרים? מדוע תתעצב אל לבך בשמעך כזאת? וכן לא הכבנת! אין זאת, כי אם נגלה לך דבר, אשר ינסך עליך רוח עצב ואשר תכמהו ממני—

—לא כסיתי ממך דבר, רעיתי — ענה יוסף — לא ידעתי ולא שמעתי כל מאומה, אשר בידו להדאיב נפשי, רק רוח מבינתי יענני, כי לא טוב הוא הדבר, אשר תכלה בתנו עתותיה במקרא ספרים

תמיד; הן אנכי התבוננתי בה נטיה עצומה לזאת יראתי פן תהיה לה שקידתה לחטאה —

נפלא הוא הדבר לראות, כי המשפט אשר לא יטה לבב האדם ולא ימשכנו אחריו בשמעו אותו מפי קטון ממנו, או גם מאיש כערכו, הוא המשפט אשר יקח את לבו בשמעו אותו מפי גדול ממנו בחכמה ובשנים, מאיש אשר יכבדנו, יאהבהו ומרומם ערכו בעיניו. רבות פעמים נחזה, כי כאשר ישמע איש משפט מפי איש כמוהו, אז יתאמץ לחקור ולמצא דברים לסתור דעתו, כי האהבה העצמית הנטועה בלב כל אדם באשר הוא אדם תשימהו להכם בעיניו. ובשמעו משפט מפי איש כערכו תרוממהו נפשו, כי גם לו עינים לראות ולב להבין ולהשכיל ולהוציא משפט, ואין לו ללכת אחרי משפט רעהו בעינים עצומות. לא כן בשמעו הדבר מפי גדול ממנו, אז תפול רוח אהבת-עצמו בקרבו ולא יעז עוד לבקר דבריו, ולא יירא פן יוציא האיש ההוא משפט מעקל; כי אמונתו באיש ההוא תשים מעקשים למישור, ויבטח כי ידבר זאת מרב חכמה ונסיון, ואף כי רוה מבינתו יעננו לפעמים, כי לא כן הוא משפטו, ולפי ראות עיניו הוא להפך, בכל זאת לא ירהיב עז בנפשו לבקרהו ולאמר כי שגה ברואה, רק יתלה בעצמו השגגה כי לא יבין לדעו ומרום הוא מנגדו — גם חנה, מאשר הוקירה משפטי פי אישה, לא ערב לבה לחקור ולהעמיק שאלה: מדוע לא טוב בעיניו לראות תשוקת לב בתו למקרא ספרים, גם אחרי, אשר לפי דעתה עליו לשמה בזה בהוסיפה חכמה ודעת; כי האמינה בדברי אישה הגדול ממנה ברוח משפט, דעת ונסיון, ותאמין באמונה שלמה כי בתה לא טוב תעשה: ורק בתר רעיה אהובה ואם רחמניה, נסתה לנחם לב אישה ולגול מעל בתה ריח השד, ותאמר:

—לשוא תפחד אישי פחד אין פחד. הן בתנו היא הודות לאל עלמה תמה וישרה, עלמה זכה ותמימת דרך מוצאת חן בעיני אלהים ואדם. ועתה חדל לך מהשיב מחשבות נוגות ארוהה, כל צרה ויגון לא ישיגנו, ושלום לנו —

—אמן, כן יאמר ה׳! — ענה יוסף — גם אנכי ידעתי כי לבבה תמים, ומי יתן והיה לבבה זה לה כל הימים. אנכי אפחד רק פחד, פן ישחיתו הספרים בר לבבה ותעש מרחה —

—את צל ההרים אתה רואה כהרים — ענתה חנה, ולא יספה דבר עוד, כי הקשיבו אזניה קול צעדי אסתר הולכת וקרבה אליהם, ותחדל מדבר.

יוסף היה משכיל ונבון דבר, כי מלבד אשר הקשיב לקח בימי נעוריו ממורים משכילים, קנה לו הרבה נסיונות בימי חייו, ויקח מוסר מכל מראה עיניו ומכל משמע אזניו, וידע לכל משפט. ואתה הקורא, אל התמה על החפץ על כי רע בעיניו שקידת בתו על מקרא ספרים. אחרי כי משכיל היה ונפשו ידעה מאד אשר החכמה והטוב הצפון בההשכלה. על זאת אענך: יוסף התעצב אל לבו וירע הדבר בעיניו רק מאשר היה איש משכיל מבין דבר לאשורו; כי לולא היה יוסף איש משכיל אז אולי שמח לבו בקרבו לראות, כי בתו יודעת לשון וספר ותלמד לשונה לדבר צחות. או להפך, לולא היה איש משכיל, אז כהה בבתו ויכביד עליה אכפו להשליך ספריה מידה, אחרי כי היה הדבר רע בעיניו, ורק בהיותו משכיל ובעל נסיון לא עשה אחת משתי אלה: לא שמח בהשכלת בתו, מדעתו מה מסֻכנה היא דרך ההשכלה לצעיר לימים בכלל ולעלמות צעירות בפרט, וידע כי יש ביד השכלה מדמה להשחית לב האדם בקרבו לעשות מדחה. ובמדה ההיא אשר ביד השכלה אמתית, השכלה טהורה להצליח את האדם ולהביאו לידי אשר נצחי, במדה ההיא יש ביד השכלה מדמה לחבל תבל נמרץ ולהוציא את האדם מן העולם. אשרי האיש אשר החל לשתות ממי החכמה וישתה דים, אשר עיניו נפקחו לראות שמש בהלה וקרניה לא עורו את עיניו והנה נשארו פקוחות; ואוי לו לאיש, אשר שתה ממי החכמה רק מעט. הדעת המצערה הזאת תשקנו כוס שכרון, תך אותו בשגעון ובתמהון לבב ובנפשו הוא. היא תלמדהו רק לשאול ולא ידע מענה, היא תברא שפק נורא בלבבו והנהו כאיש הבא בלב ים ואין מעמד, ואולת ידו לחתור אל אחת משתי הקצות. אמלל הוא האיש ההוא ואין לאל ידו להושיע לו, אמנם כן, מסכנה היא דרך ההשכלה. דמיונה כמסלה קצרה, אשר בימינה גן נחמד מלא ברכת ד' ובשמאלה תהום רבה. אולם, באשר כי לא טובה היא הבערות, ואיש לא למד בבהמות נדמה, על כל אב לנסות בבניו את העסק הבלתי בטוח הזה הקרוב להפסד כמו לשכר, ולהוליכם על המסלה המסכנה הזאת, אולי תעמוד לו הצלחתו להביא בלבם חכמה והשכלה טהורה, הנותנת חיים וכל טוב ומאשרת את בעליה. אך לא כל אדם זוכה לכך. הוא חלק טוב ומתנת אלהים אשר נתן רק ליחידי סגלה. את זאת שם יוסף אל לבו, ולבו ראה כמו בחזון, כי לא זכה לההלק הטוב הזה, וזאת אשר העציבה את רוחו בראותו, כי ביד ספורי בדים לתפוש אותה בלבה ולהסיר תנומה מעל עפעפיה. בן אם היה יוסף איש המוני, אז

עשה ככל המון אחינו, לכפות על בתו הר כגיגית ;להטותה לחפצו בחזקת היד; אך להיותו איש משכיל ומדעהו את רוח בני הנעורים, אשר יתאמץ לעוף שחקים ולשלח רסן נגד כח מתנגד, לא עמד לה לשטן, ולא עצבה מימיו לאמר: מדוע ככה תעשי. אם השכיל יוסף לראות את הנולד ולהגיד מראשית אחרית, יראה הקורא בהמשך ספורנו.

ב.

שמחת הורים

הימים לפני חג הפסח ימים קשים המה לבני ישראל; הגברים יעמלו בזיעת אף ויגיעת נפש להספיק צרכי החג המְרבים. חג אשר יאכל בכל פה עמל ימים רבים. הנשים תעמלנה לנקות כלי הבית מכל שמץ חלאה. אך קץ שם אלהים לחשך ולכל עמל בני האדם. עברו הימים האלה, ותחתם באו ימי ענג, מנוחה ושעשועים. עברו גם ימי החג הראשונים ויגיעו ימי חול המועד. בימים האלה ימצא חפץ כל איש ישראל למינהו, כי תחת אשר בימי העבודה מֻרדף כל איש על צוארו לבקש טרף לביתו, ענין, אשר ישלול ממנו חלב עתותיו ומבחר הגיוניו, עד אשר לא יוכל לשום לב לחנוך בניו, לנשואי בנותיו ולדברים נכבדים עוד כמו אלה העומדים באמת ברום עולם החיים, חפשי הוא בימים האלה מכל ענין והפץ. בימים המעטים האלה יתאמץ לשכח כל עניניו וישים לב אל ביתו. יבקש מורה לבניו להפקיד הנוכם בידו, יקבל פני השדכנים הדופקים על דלתותיו. בימים האלה קבל גם יוסף מַכָּרנו את ר׳ גבריאל השדכן, אשר בא לדבר נכבדות באסתר בתו.

ר׳ גבריאל השדכן לא היה כמו המון השדכנים אשר יתארו לנו סופרי ספורי אהבים בתר אנשים ערומים ונוכלים הנכונים לחבר הר גריזים והר עבל בעבור הבצע. ר׳ גבריאל היה איש נכבד ונשוא פנים, מנעוריו היה איש סוחר וישא ויתן באמונה, אך ההצלחה פנתה לו ערף ומעשי ידיו לא הצליחו. את כספו אבד בענין רע וישָבר מטה לחמו, ובהיותו איש מערב בין הבריות לקח לו מלאכת השדכנות למשען לחמו. בבואו לדבר נכבדות לא הפריז על המדה להלל, לפאר

ולרומם בשקר, רק הגיד הדברים כמו, ולא קרב רחוקים בגדיע; ובטרם ידע בנפשו כי כשר הדבר לשני הצדדים גם יחד לא החל לדבר. ולזאת כבדוהו רבים וכן שלמים ויאמינו בו. בבואו עתה לבית יוסף הר־הזהב לדבר נכבדות באסתר בתו שמחו אנשי הבית לקראתו ויצהלו לו פנים.

—מהלל שם ד׳! — קראה חנה בעליצות לב — מעתה ישמע בביתנו קול ששון וקול שמחה בבא ר׳ גבריאל אלינו —

—מי יתן והיה — ענה השדכן במועל ידיו.

—לוא ידעת ר׳ גבריאל יקירנו — הוסיפה חנה אמריה — עד כמה כלו עינינו לגדל את בתנו לעת הזאת, אשר נקוה לשבוע עתה נחת, הלא יחידה היא לנו, היא תקותנו ומשאת נפשנו! —

—יחידה היא לכם וטובה מעשרה בנים — ענה ר׳ גבריאל — בימי החג הראשונים ראיתיה ואתפלא על יפעתה והליכותיה, כן שמעתי אותה מדברת צחות כאיש בא בשנים ושאר רוח לו, ואמרתי: עת לעשות היא! עת להתהה בחיק איש נחמד אשר תפרח בצלו, כי הגיעה עתה עת דודים. ובכן יגעתי ומצאתי לה דבק טוב. והקותי חזקה כי כן ימצא הדבר חן בעיניכם. הלא ידעתם אותי לאיש אוהב אמת ודובר מישרים.

—ידעתי אותך נכבדי, לאיש אמת ונאמן רוח זה ימים רבים בהיותך עוד סוחר — ענה יוסף — על כן שמח לבי בקרבי לראותך היום תחת צל קורתי —

—אך מי יתן ותצליח דרכי החדשה, אשר אנכי הולך עליה ביתר שאת מאשר הצליח סחרי בידי — קרא השדכן בנשאו עיניו למרום — האמת אגיד לך יקירי, כי בזכרי מצבי מאז תשוח עלי נפשי כי מארת ד׳ היתה בכל מעשי ידי, וזהב נהפך לרפש, ומדוע? לא אדע, הן הייתי בחשבון, חייתי בצמצום ולא ברוח, ולא רבים אוכלי לחמי, ומדוע ירדתי בכל עת מטה מטה...

—רב לנו לדבר ממה שעבר ואין להשיב — שסע יוסף דבריו, בראותו כי התעצב אל לבו בזכרו ראשונות.

—צדקת יקירי, מה יתן ומה יוסיף לנו זכרונות ימים עברו, אשר יועילו רק להותנו, לדכא רוחנו ולמלאות לבנו עצב? והנה עתה באתי לדבר נכבדות בבתך, הנכון אתה לשמוע דברי? — ברגע הזה הציגה בעלת הבית על השלחן יין, מי דבש, ממתקים ומגדנות.

—בכל לב ובכל נפש! — ענה אדון הבית — אבל בטרם

אשמע דבריך נשתה נא, הלא חג היום לנו — בדברו זאת מסך כוס יין ויציגנה לפני הארח וכוס יין לפניו וישתו. ואחרי כלותם לשתות ולטעום מן המטעמים אמר ארון הבית:

—עתה נכון אני להקשיב דבריך ידידי, דבר כי שומע אנכי —

—לא אלאך יקירי בדברים ולהג הרבה — החל ר׳ גבריאל — ובדברים קצרים אגיד לך, כי בפעם הזאת לא עמלתי להביא ממרחק לחמי, וקרוב אליך הדבר מאד. הלא ידעת את הבן הבכור אשר לאפרים עמק־שושנים? —

—ידעתיו — ענה אדון הבית אחרי מחשבת רגע אחד — וכבר דברתי רבות פעמים את רעיתי אודותיו כי הוא מוצא חן בעיני; הנהו עלם משכיל ויודע תורה ומהלל בעיר.

—אותו מצאתי נכון לפניך, ואותו תקח לך לחתן —

—הבאת אלי ראשנה או קדמת לדבר עם הצד שכנגדי? —

—לא, באתי אליך ראשנה, אחשב כי בזה לך משפט הבכורה; ומה תאמר יקירי להצעתי? —

—טוב הדבר! — ענו האיש ואשתו יחד — אך בכל זאת — הוסיף יוסף — עלי לשאול ראשנה את פי בתנו אם חפצה בו. הלא ידעת ר׳ גבריאל, כי לא כימים הראשנים הימים האלה, עתה ימשל כל איש על נפשו, ולא אוכל לעשות דבר וזאת פיה לא שאלתי. ועתה הואל נא נכבדי לבא אלי ביום מחר ואשיב לך דבר — ר׳ גבריאל נפטר מאת ארוני הבית וילך לו. בערב בשבת יוסף ובני ביתו אל השלחן יחד שאל את פי בתו:

—הידעת בתי את בן אפרים עמק־שושנים הבכור? —

—ידעתיו — ענתה אסתר — אך מה לנו ולו כי תשאלני? —

—היום בא גבריאל השדכן לדבר בך נכבדות את העלם הזה — אמר האב — ואנכי לא מהרתי לתת לו דבר, אף כי ימצא מאיר חן בעיני מאד, כי עלם נחמד הוא משכיל ויודע תורה, בטרם שאלי את פיך, כי לעשות רצונך חפצתי. ועתה הגידי לי בתי מה אשיב לשואלי דבר? — אסתר התאדמה ותורד עיניה, ואחרי כן ענתה בבשת פנים:

—שאלתך אבי היקר למותר היא, חפצך לי לקו ורצונך למשקלת, ועל פיך אחיה —

—ברוכה את לד׳ בתי! — קראה חנה בשמחה — צדקת בתי היקרה בהשענך על הוריך. האוהבים אותך יותר מנפשם, ובטוח בנו כי נדע לבחור בטוב ולכונן אשרך — כדברים האלה דברו עוד

רבות, ולאחרונה שנה האב שאלתו:

—ומה בתי? הנכונה את לתת ידך עמנו ולבא את מא
בברית? —

—הלא אמרתי לך אבי היקר, כי חפצך קדוש לי ומדבריך ל
אסור ימין ושמאל — ביום המחרת בא ר׳ גבריאל ביתה יוסף לשמ
מענה, ולשמחת לבו שמע, כי ראשית דרכו צלחה. יוסף צוהו לל
אל אפרים ולדבר עמו, ויתן על ידו רשימה, מספר הנדה אשר י
לבתו, וגבריאל עשה כאשר צוה. אפרים שמח מאד לשמוע הצ
ר׳ גבריאל, כי לכבוד גדול נחשב לו לבא בברית ההתחתנות את יו
הר-הזהב הנודע לתהלה בעיר; וביותר שמח מאיר בנו שמחה גדול
כי חשקה נפשו באסתר היפהפיה זה כבר ורבות הגה בה, ויהי מאש
אחר הדברים האלה התראו המחתנים פנים, החתן והכלה, ובר"ח אי
חגגו חג התנאים ברב שמחה.

ג.

מחזה מול מחזה

אין שמחה כללית בתבל. כל משפחה ומשפחה בתבל ד
עולם בפני עצמו; ולא יפלא איפא, אשר בעת בני עולם יתע
בחיים, שמחים בחלקם ועליזים בגורלם, ישבבו בני עולם א
למעצבה, יקוצו בחייהם מפני הבלם המר וישישו כי ימצאו קב.
ביום אשר בני בית יוסף הר-הזהב היו שמחים ועליזים במשוש תפא
בתם, ביום ההוא נמצא בעיר ג.... משפחה אחת קטנה יוש
בסתר המדרגה בעצבון לב ושבר רוח. אבי המשפחה הנהו כבן ש
שנה ושער זקנו הפך לבן, יצחק ספיר שמו, בעל פנים דלים ורזי
ומצחו הרחב ישתרע עד חצי הראש. מעיניו נשקפו טוב לב ונ
תבונה והכמתו תאיר פניו. ביום ההוא נמצאהו יושב אל שלחן כ
והוגה בספר, ראשו נשען על ידו, וכנראה לא ישים לב אל הנ
אשר לפניו ורעיוניו ישוטטו למרחוק. בכל פעם תתפרץ אנחה כב
מקרבו ולבבו חשב להשבר. אצל הכירים תעמוד אשה זקנה בעלת ק

נמיכה, היא אשתו, מערכת עצים על האח ותשפות הסיר, ועיניה נקור דמעה; ובאחת פנות הבית יושבת אשה צעירה לימים וילד קטון על זרועה בוכה תמרורים, תתיפח ותפרש כפיה על אישה כי איננו, כי השליך משכנותיו ויעזוב אותה לאנחות.

יצחק סאפיר לא הוליד בנים בימי נעוריו, ואשתו היתה עקרה אין לה ולד, ויהי אחרי עבור עשרת שנים מיום לקח לו את אשתו ויפקדנה ד' ויפתח רחמה ותהר ותלד בנים ובנות. אך כים נקטפו בלא עת ויהיו ערירים. ובהיותו כבן שלשים וחמש שנה שלם להם ד' נחומים, כי אז ילדה לו אשתו בן, ויקרא שמו אהרן. בבנם זה שמו ההורים כל מעינם, הוא היה משוש תקותם ונחמתם בחיים, שמרו אותו כבבת עינם וכל אשר שאל לא אצלו ממנו. אהרן גדל לשמחת הוריו כארז בלבנון ולא ידע מכאוב. יצחק התאמץ לעשותו לאיש, וישכור לו מורים מהללים ויגדלהו על ברכי התלמוד, וגם למודי ידיעות העולם לא חשך ממנו וילמדהו דעת ודרך תבונות, ויקח לו מורים ללמוד שפת עבר ושפת המדינה ושאר ידיעות הנחוצות, ובכל אלה עשה הנער חיל, כי בלב מבין ובשכל טוב ברך ד' אותו, ובו התנהגו ההורים על אבדן בניהם הראשונים. בהיות אהרן כבן שבע עשרה שנה וכבר כלתה נפש הוריו לראות בני בנים, וימהר אביו ויקח לו אשה בטרם ידע העלם במה לבחור. ימים עברו וירחים חלפו ושכל אהרן החל להתפתח; בעתי שנים הראשונות אחרי חתנתו קרא ושנה הרבה ויחל לטעום טעם החיים, ורק אז נפקחו עיניו לראות לדאבון נפשו, כי לא יוכל לראות חיים ואהבה עם האשה אשר נתנו אביתיו בחיקו. מיום ליום זרה לה רוחו ביתר שאת, עד כי לאחרונה שנא תכלית שנאה את האשה אשר לא אהב מעולם, כי לא ידע אהבה מה היא. רחל, הוא שם אשתו, לא חֻננה מאת הטבע לא בתואר פנים ולא בלב חכם, ולא בחנוך טוב אשר יתקן המעֻות וימנה החסרון, ולזאת לא מצאה האהבה לה מסלות בלבבו מיום קחתו אותה. רק בטרם אשר נפקחו עיניו, חי אתה כאח עם אחות חיים בלי רגש, וברבות הימים החל למצוא בה מגרעות ונפשו בחלה בה ולא יכול נשוא אותה. אז החלו ימים רעים בבית יצחק, אשר חי חיים שקטים, חיי מנוחה ושלוה מיום נולד לו בנו זה. יצחק, בראיתו כי זרה רוח בנו לאשתו, התאמץ להשיב לבו אליה; ועליה צוה לשאת לו פנים, להמציא לו תענוגים ולהתאמץ למצא חן בעיניו. אך לשוא, לא לעזר ולא להועיל, יום יום רחק לבו ממנה ושנאתו אותה הוסיפה אומץ,

ף״א בסתר דבר עוד כי לא יראה אתה חיים ואהבה, ויחל פני אביו להרשות לו להפרד ממנה ולשלחנה מביתו. אביו, בתור איש ישר, לא הלך בעצת בנו, מתקותו, כי ברבות הימים תשוב והאהבה לאיבה. אך שגה ברואה, האיבה נשרשה עמוק בלב אהרן מבלתי יכולת ותקוה למשאות אותה משרשיה. ויהי כראות אביו, כי אפסה כל תקוה לחברם יחד, ויחל לדבר על לב כלתו, כי תעתר לקחת מאישה ספר כריתות, אך היא השיבה פניו ריקם, כי אהבה רחל את בעלה אהבה נצחת. ומי״ם הוחל אהרן למאום בה חזקה אהבתה אליו ביתר שאת.

—טוב לי המותה מהפרד ממנו — ענתה רחל על הצעת חותנה לקבל ספר כריתות — ואף אם יתן לי מלוא ביתו כסף וזהב לא אעתר לזה, כי אהבתיו —

—אבל מה תהי אחריתך בתי!? — שאל אות־ה חותנה — הן הוא מאס בך —

—מיום אשר מאס בי גברה אהבתי אליו — ענתה רחל בקול בוכים.

—אבל זכרי נא ושימי אל לבך כי יעזבך במאסו בך וינום מעבר לים, ואת תשבי עגונה עולמים, ואלמנה חיה תהי כל הימים —

—יעבור עלי מה ואנכי לא אקח ממנו ספר כריתות — ענתה האשה ברוח עז — טוב לי כי יקרא שמו עלי. ואתה חותני היקר, אל תנסה דבר אלי עוד בדבר הזה, כי למה תזרה מלח על פצעי לבבי חנם? והיא לא תצלח, היה לא תהיה! אם מצאתי חן לפניך הראטץ להשיב אלי לבו ומשכרתך תהי שלמה מעם ד׳ ואנכי אזכיר שמך לברכה — כדברים האלה ענתה רחל תמיד על עצת הורי אישה להפרד ממנו. והם, בראותם כי תקשה עורף חדלו מדבר עוד אתה עוד בדבר הזה, ומסרו הדבר ביד ד׳ ובמקרי הזמן. אהרן הוסיף כל יום למאום בה עד כי היתה כשקוץ נמאס בעיניו, ולא יכל לשבת אתה יחד בבית אביו, ויגמר אומר לברוח מביתו כי צר לו המקום, ומפחדו פן יעמדו הוריו לו לשטן על דרכו, גנב את לבם מבלי הגיד להם כי בורח הוא. אהרן, מבלי מצוא עונג לשבת בביתו עם האשה, אשר בחלה נפשו בה, ישב כל הימים בבית רעיו ומכיריו ורק בערב שב לביתו. בלילה אחד הכו עליו הוריו עד השעה העשירית ואהרן איננו, עבר חצות לילה ועודנו לא שב. אז גברה מבוכת יצחק מאוד, ויקח נר בידו להתבונן בבגדיו ובחפציו, וירא לדאבון נפשו כי אינם, ויבן לדעת כי ברח אהרן. בימים הראשונים לא שם האב את לבו לזאת, מתקותו,

כי ימהר לשוב לביתו, אחרי שאין בידו כסף וצדה לדרך, כי כספו אשר נתנה לו אשתו לנדה והכסף אשר נתן לו אביהו היו שקועים במסחר תחת יד אביו, וכים אחד היה לשניהם. אך ימים עברו, שבועות חלפו גם ירחים ברחו ועודנו לא שב, אז היתה מבוכתו. אז החל לחקור ולדרוש מפי עוברי אורח להתהקות על שרשי רגליו, אך לשוא כל עמלו ועקבותיו לא נודעו. אז נשבתה המנוחה מבית יצחק, האב התאנח מרה, האם בכהה תמרורים, שנתה נדדה בלילות ותהי כנגדהמה, רחל בכתה במסתרים, ורק בנה הנולד לה, אחרי אשר ברח האיש שנתן לו חיים רפא מעט שבר לבבה. אהרן לא דאג הרבה על דבר מהסור הכסף. הוא החל להשתמש בידיעותיו, ובכל מקום בואו מצא לו חית נפשו, בלמדו לנערים דעת שפת הארץ וימצא טרף לנפשו. כה עברו שנים אחדות, והוא התהלך מעיר אל עיר ונפש הוריו כלתה אחריו ויד הגעגועים חזקה עליהם מאוד. על כל פנים תוגה וכל לבב דוי. ובעת אשר בבית יוסף הר־הזהב נשמע קול ששון ושמחה, קול שאון עליזים; נשמע בבית יצחק סאפיר קול בוכים, קול מכאיב לב, מחזה מול מחזה!

ד.

ספר הזכרונות

למן היום אשר באה אסתר בברית ההתחתנות, עלו הוריה על גפי מרומי ההצלחה; שמח לבם כמו מיין ועולמם ראו בחייהם. חנה הביטה על בתה כעל בת שמים, אשר ירדה ממרומי שחקים לשמח לב בני חלוף. בראותה אותה יושבת את חתנה שבעה נפשה די גיל וחדוה וכמו עלתה שמי שמים; כגן עדן היתה הארץ לפניה. והיא ובני ביתה הם המאשרים, שלהם נתן הרשיון ללכת בו ולשבוע מטובו. הזיונות נעימים חזו עיניה בהקיץ ובהלום; פעם ראתה בעיני דמיונה איך תובל בתה לאפריון, והתנה יושב על שלחנה את אשתו העדינה וישיחו נעימות, היא תלבבהו בעיניה יונים והוא ישקנה מנשיקות פיו; ופעם נראו לעיניה ימים יצרו, והנה בתה ילדה בן יפה עינים וטוב רואי והיא תשאהו על ברכיה, תשעשעהו על ברכיה; תעביר

שנה אחת והילד החל לצפצף, ושפתיו הקטנות הביענה: „אם זקנה" והיא כמו הלב ודשן תשבע נפשה. הזיונות נעימים כאלה ראתה בעיני דמיונה ותהי מאשרת. יוסף גם היא התענג נחת בבא החתן בתו לביתו וידבר עמו בדברי תורה ודכמה וימצאנו שלם, וכי מלבד הכמתו בתורה לא זרו לו גם הליכות עולם וידיו רב לו באיזו שפות; ולהגדיל עונג נפשו הלה פניו, כי יבוא לבקרנו בכל עת. מאיר גא תמיד להדות בשמחה את פני משאת נפשו ויהי מאשר, עולמו ראה בחייו, הכל נפל בנעימים ונהלתו שפרה עליו: עלמה יפה פיה ויעלת חן, חכמה ומשכלת יודעת לשון וספר, והיא בת הורים עשירים וטובי לב, אשר יאהבוהו כאישון עינם. העתיד הראה לו פנים שוחקים ויקו לימים טובים ומאשרים. ואסתר? — אם תשאלני הקורא — „התקח אסתר חלק גם היא בשמחת כל המשפחה? השמחה היא בהלקה?" הנני להגיד לך: אשר למרות שמחת כל המשפחה שכנה על פניה עננה הרת עצבת; היא הביטה על כל אשר לה מסביב בעינים כהות ובקר רוח כמו לא נגע הדבר אל נפשה והעמיד מנגד. את מאיר דברה מעט וכל יום גבר עליה עצבונה. מאיר התבונן זאת ולא מצא עוז בנפשו לשאול מפיה פשר דבר, ויתלה את רוחה הנכאה בהצנע לכתה ובבושת פניה. אסתר טמנה רגשותיה בחבה ולא עברו פיה; לא נתנה לאיש לדעת את אשר בלבבה, איזה רוח עבר עליה לעבר את נפשה ולנסך עליה רוח עצב, בעת, אשר הוריה מלאים שמחה; מדוע לא השמחה היא על גורלה? האם מאבה בהאיש אשר בחר בו אביה להתה: חתנו? ומה ראתה על ככה? ומה עול מצאה בו כי רחק לבה ממנו? כל אלה הסתירה בנפשה פנימה. אך את אשר הסתירה היא יגיד לנו ספר הזכרונות אשר לה, ונדע את הכל. אסתר ראתה בספרים כפרי זכרונות, אשר כתבו עלמות את רחשי לבבן עלי גליון ותחקה אחר מעשיהן; והספר יגיד לנו את הכל ונדע מה היה לה. ואלה דברי הספר:

כ׳ ניסן. התקופה הדישה ההלה היום בימי חיי; גבריאל השדכן יאמר להת אותי לאיש, והורי יאמרו לדבק טוב, אמי תאמר, כי הגיעה עתי עת דודים, ואני כבת שבע עשרה שנה!.... אך אולי הצדק אתה: הן רבות קראתי בספרים שגם בלבות עלמות צעירות ממני מצאה האהבה קן ותטינה אוזן לדברי אהבה, לו יהי כדבריה! הן הורי ישמחו בכל לב להביאני בברית הנשואין, ומדוע אפריע עם יהם? מדוע תהי עיני צרה בששון לב הורים יקרים כמוהם? הפעם

נוכחתי מה גדלה אהבתם אלי, כי שאל אבי את פי אם מוצא החתן חן בעיני, תחת שלי היה המשפט לצוות עלי במפגיע. הן רבות קראתי ספרים המתארים חיי היהודים בימים עברו וגם בימינו אלה, מהורים אשר הכבידו אכפם על יוצאי חלציהם. ואבי, הלא שאל את פי ומוצא שפתי קדוש לו, היש לי עוד צדקה להדאיב את רוחם ולהפריע שמחתם? —

ר"ח אייר. אמש בערב חגגו הורי חג התנאים ברוב הוד והדר. כל הלילה נדדה שנתי, הגיתי במעשי הערב ובשמחת לב הורי. אבי נגש אלי וששון לבו נראה על פניו, ויאמר לי בעליצות לב: „מה מאשרה את בתי! התנך היא איש מלא תורה וחכמה ומעורב בין הבריות, הוא עלם נחמד וטוב רואי, ימה מאוד אשמח לתתך בחיקו". אמנם כן. עלם יפה הוא, ואת לא אכחד, חסנו כאלון ובהיר כארזים, כן שמעתי מהללי מפי רבים וכן שלמים, ראיתי איך פערו הקרואים פיהם כמו למלקוש לשמוע לקחו.... אמנם כן, לא אמצא בו דופי. אך מדוע לא ישמח לבי גם אני? מדוע לא אקח חלק בשמחת לב הורי? מדוע הנני קרת רוח כמו לא יגע הדבר אל עצמי ואל בשרי? מדוע לא יתעורר לבבי ונעיר הוא מכל רגש? פליאה דעת ממני! אין זאת, רק כי לבי לא יחוש עוד רגש להיותי עוד עלמה צעירה לימים. אבל מדוע אמרה לי אמי, כי הגיעה עתי עת דודים?

כ' אייר. היום בא מאיר לחדרי וימצאני יושבת תפושה ברוב שרעפי בקרבי, וישאלני מדוע הנני עצובת רוח. ומדוע הנני עצובת רוח? — אשאל גם את נפשי — מדוע לא התעוררו רגשותי בביאו, כאשר תשמח כל עלמה בביא התנה לבקרנה בביתה? הוא הדבר אשר דברתי: חברת רגש הנני, הנני עוד עלמה צעירה לימים.

י"ח סיון. מאז ועד היום רבות הגיתי ועמלתי למצוא פשר דבר תוגתי, יגעתי ומצאתי, מצאתי חידתי, וכבר אדע להת לרגשותי תיצאית. עתה אבינה את רוחי ואדע את נפשי, אדע פשר דבר קרת רוחי. עתה נוכחתי לדעת כי .... כי זרה לו רוחי! אך מדוע? מה על מצאתי בו כי ירחק לבי ממנו? האם איננו בחור נחמד להלל? האם איננו עלם משכיל ויודע תורה? הלא הורי ישמחו בו וימלאו פיהם תהלתו והנמו שבעי רצון .... אמנם כן, אך בכל אלה אין די עוד למשיך את לבי אחריו, לא לרצון הוא לי הדבר! לא עלמה צעירה אנכי עוד, צדקו דברי אמי, כי הגיעה עתי עת דודים. שבתי וראיתי,

כי כבר בְּכרו אשכלות שכלי ויודעת אני להוציא משפט. לא לרצון הוא לי הדבר, כי מתנת חנם הוא ואני אשנא מתנות. הן מה עשיתי אני בזה? אין דבר! הורי נתנוהו לי מתנת חנם, ואני כמו הייתי נעורה מכל רגש, כמו לא אדע לבחור מה מיטב לי. האדם לא ישמח בטוב אשר לא עמלו ידיו בו. ולפי ערך העבודה יגדל מחיר הפעלה, ולכן גם מים גנובים ימתקו כי באו בשום נפש בכף. אודה על האמת, אשר לוא מצאתי עלם בעל כשרונות כמוהו ובו בחרתי אני, אז שמחתי מאוד מדעתי כי אני אני בחרתיו, ואם עמדו עוד לי הורי מנגד, אז היה נעים לי הדבר משנה, כי נלהמתי גם יכולתי. על האדם להִלָּחם בעד חפץ נפשו. הוא הדבר אשר דברתי: לא לרצון הוא לי הדבר, יען כי לא עשיתי בזה כל מאומה, הלזאת אהבה תִקָּרא? איך תוכל למצוא אהבה כזאת מסלות בלבבי? אשמח מאוד על ההמצאה הזאת, עתה נפקחו עיני להבין למצער רגשות נפשי, עתה יודעת אנכי, כי לא עלמה צעירה לימים אנכי עוד, עתה אדע לבחור בטוב ולמאוס ברע.

כ׳ סיון. הוספתי לחקור ומצאתי כי צודקה השערתי, וכי אין בידי להטות לבי אחריו. אתמול בערב היה מאיר בביתנו והורי כבדוהו ודברי אתו טובות, ואני הייתי כאלם לא יפתח פיו, האם ילדה קטנה אנכי? האם עלי לאמר טוב לכל אשר יאמרו הורי טוב? איך אאהבהו אני אם הם בחרו בו? הלא בחרה מרים באיתיאל למרות פיכל אביה השר... ואחריתה? ... הה, מי יודע אם לא שגיתי במשפטי. אך לא, מרים היתה מאשרה לנצח, כי אהבה אישה אהבה נצחת והיא השיבה אהבה אל חיקו, ותהי נכונה להקריב נפשה על מזבח אהבתו, ורק ידי אנשי רשע היו במעל הזה כי שם מחנק לנפשה, ומידו נגזרה מארץ חיים, ולא בו האשם! האם לא שם קץ לחייו בהודעו, כי נפל בשחיתות אנשי רשע? הקנאה היתה קשה כשאול באשר כי היתה האהבה עזה כמות; ועל כל אלה הלא יקר הוא גם המותה מידי ידיד לב, כאשר ינעם המות לגבור מלחמה בהלחמו על שדי קרב.

ר״ח תמוז. כל יום ירחק לבי ממנו ביתר שאת וכעת הנהו עלי למשא ולא אוכל עוד נשוא אותו, „לא אמצא בו דופי" — אמרתי אז — אך זאת היא דעת הורי, אשר בלי דעת נפש נמשכתי אחריה, אך היום אמצא בו מגרעות רבות מרבה להכיל. הן הוא איש אין רוח בו ומוג לב, כי יירא להוציא הגה מפיו, ובשבתו בחברתי הנהו כאלם

לא יפתח פיו. הן אמנם עצובת רוח אני בחברתו ולא אתן מקום לו להרבות שיחה; אך האם עלי לפתוח פה לאלם? עליו להרבות אמרים אמרי חן ותחנונים ולהפוך גם לבי בקרבי! ... אבל מה אעשה עתה? מה תתן לי ומה תוסיף לי דעתי אם קצרה ידי לעשות כאשר עם לבבי? עיני נפקחו לראות אור ואין לאל ידי להושיע לי. איך אגלה סוד לבבי להורי, כי בהלה נפשי בהאיש אשר בחרו בעדי? הלא אהוב ויקר הוא בעיניהם, יעטרוהו כבוד והדר ויחסרוהו מעט מאלהים; והיה כי ישאלוני לסבת שנאתי אותו מה אשיב לשואלי דבר? האם עיניהם אנקר? ואם אגלה לפניהם רגשי לבבי ומעלות רוחי הלא ימלאו פיהם שחוק וילעגו לי... אך מה מני יהלוך אם ילעגו לי? הלא רבים לעגו גם לקאלומבוס בטרם נגלה אור האמת, וישנות מאות היתה גם דעת קופערניקוס ללעג ובכל זאת הצדק אתו... טוב הדבר! עלי להלחם בעד חיי וחפץ נפשי!

כ"ז תמוז. עתה אראה, כי הזמן החל לעולל עלילות בנפשי, ומי יודע אם לא תצא מהשבתי לפעלת ידים: ראשית הדבר צלחה, התקוה נעורה בי. אדאלף המירה בא הנה, אותו ראיתי בתפארת אדם, לו עוז וגבורה, פיו ידבר גבהה גבהה, מה עז רוחו, הוא לפני מלכים יתיצב. הן אמנם לא נהמד תארו, אך האם לא בחרה בת נסיך בכושי והוא גבור חיל? אדאלף הביא אתו ספרים למקרא, ובפעם הראשונה בבאי לביתי כבר מצא את נפשי להגיד לי על פני כי יפה אנכי, אך זה הוא עוז רוח היום לא בבחר דבר, כי גם בערים הגדולות לא מצא עלמה בעלת חן כמוני והגילה אנכי מרבבה, גם ספר לי תולדתו, כי לא לקח עוד אשה: האמנם לא כֵּן מה בדבריו אלה? ואם כן הדבר מה מאשרה אנכי! תקותי תשעשעני כי עוד אראה בטוב... והורי?... הוא הדבר אשר דברתי עלי ללחום בעד חיי וחפץ נפשי!

י"ב אב. האח! מראשית כזאת ראיתי, כי הזמן בחר בי להיות למופת לרבים. עתה אראה, כי לא מעשי שוא ודברי כזב יכתבו לנו סופרי ספורי אהבים, ולא חזיוני לבם יכתבו בדיו על לוח, רק מעשים שֶׁקרו, אשר ראו עיניהם ואשר שמעה אזנם, והמה כיד הצחות הטובה עליהם יבינו לתת להם סדרים ונאמים נעימים וילבישום מהלצות. הן גם בי תראה האהבה נפלאות. בספר אשר לקחתי ממנו היום מצאתי מכתב כתוב אלי בעצם ידו, אך זאת היא ערמת אהבה! האח, נופת תטפנה שפתיו, דבש וחלב תחת לשונו, מה רמו עשתונותיו

ומה רבו הגיוני. נדברו עמי היום תאר לפני אביב נחמד באמרי פיו; ואנכי כמו הויתי מצע דשא תחת רגלינו. שמים טהורים על ראשינו, מצדנו פלג מים ולפנינו חורש מצל וכרם חמד בו שתולים עצים רעננים, ואנחנו המאשרים הלכנו בין השדרות לרוח היום לשוח ולהתענג נחת, אך בו ראיתי כח נפלא! היפלא איפא, כי אבכר אותו על פני האיש, אשר בחרו אבותי בו? האח, מי יודע אם לא אהיה עוד מאשרה... והורי?... האם יאמרו לדבק טוב?... אחת היא לי!

את הדברים האלה לקחתי קורא יקר, מספר הזכרונות אשר לאכה ועוד רבות כאלה כתבה בו; אך די לך גם זאת לדעת את אשר בלבבה, כי זרה רוחה למאיר רק בעבור כי בחרו בו הוריה, והאהבה לא תשרך דרכיה בדרך עקלתון. היא קראה בספרים ספורי אהבה, אשר הבת עשתה מעשיה נגד רוח הוריה ותוכל, ואולתה השיאתה, כי רק זה הוא הדרך הטוב, והואל ללכת בו, והתאמץ למצוא במאיר מגרעות למען תצדק במשפטה ולצאת ידי חובת עצמה, וכבר געלה נפשה את החנה הנכבד גם בטרם ראתה כל תקוה לנפשה, בטרם מצאה את אשר בקשה, ומה גם אחרי כי בא לעיר אדאלף המורה ועמו ספרים רבים ספורי בדים, אשר די בהם להלהיב נפש עלמה צעירה לימים ולתפוש אותה בלבה, והספרים ההם הורו לאכה את הדרך לבוא אליו, והוא, להיותו בעל רוח עז, דבר על לבה דברי אהבה ויהללה בפניה, כי יפה היא מאוד, דבר, אשר תתענג כל אשה לשמוע מפי גבר, וביותר אשה, אשר התאמץ למצוא חן בעיניו, וערמותיו מצאו חן בעיניה, כי רק באלה אותה נפשה. כן עברו ירחים אחדים, ובכל יום רחק לבה ממאיר ביתר שאת, ותוסף להתראות פנים את אדאלף מקור תשוקתה, ותהי עליזה; רק בזכרה, כי ביד הוריה היא, אשר להם הכח לצות עליה, נפל רוחה העלז בקרבה, ועל פניה שכנה עננה הרת עצבת. אך עד מהרה חלף עבר עננה בזכרה, כי עליה ללהום את הוריה, דבר, אשר קותה אליו ימים רבים. אולם בבוא מאיר אליה היתה עצובת רוח מאוד, כי לא מצאה און בנפשה להחל המלחמה, אשר אליה נשאה את נפשה, ומאיר התבונן זאת. לראשונה נסה לנחם את נפשו, כי סבת קרת רוחה היא בושת פניה, וכן התנצלו גם הוריה בגלותו את אונם על דבר פרדתו, אבל לאט לאט נוכח לדעת, כי זרה לו רוחה, ותבך במסתרים נפשו; גם הוריה נבהלו בראותם את דרכה, ויתאמצו לחקור מפיה סבת עצבונה; אך בושת פניה ואימת הוריה גברו על רוחה;

השקת לבבה ותשם מחסום לפיה, והמצא תואנות להניע לב הדיה, אשר גדלה מבוכתם מאוד, אך הרגיעה מבוכת נפשם על נקלה, ובלבם נעור פחד ויגון, ויד העצב חזקה עליהם מאוד

ה.

נשים דעתן קלות.

אדאלף היה כבן עשרים וחמש שנה, איש גבה הקומה, בעל פנים שחורים ודל בשר, מגלח זקן, לבוש בגדי כבוד, מעיל קצר ומכנסים ארוכים, כתנת לבנה על לבו, מגבעת גבהה על ראשו, נעלים מגוהצים ברגליו ומקל תפארה בידו, ונוסף לזה ראי עינים על עיניו הגדולות. לפי דבריו הוא בן הורים עשירים ממרום עם הארץ, אשר יצא מביתם מסבה, כי הואילו לתת אשה בחיקו בהיותו בן שמונה עשרה שנה, והוא בחר להיות נודד מבית אביו המלא כל טוב וברכת ד׳, מקחת רהיב על צוארו עודנו באבו, כי חרפה היא לאיש לקחת אשה בטרם הגיע לשנות כח ובינה, בטרם השיג ידו להביא טרף לביתו לתת מעדנים לנפש האהובה לו. כן, לפי דבריו, ינער חצנו מקחת משען כסף מידי הוריו, אשר בכל פעם יציעו לפניו כזאת במכתביהם, והוא ימאן בזה באשר, כי חרפה לאיש להיות למשא על שכם אחר, בהיות לאל ידו להביא להם חקו ביגיע כפיו; ולזאת בחר להיות מורה למען כלכל נפשו בימי נודו. על דבר הכמתו ודעתו ידבר גבהה גבהה, כי ידיו רב לו בשפות החיות המתהלכות בארץ, ולפי דבריו השאיר בבית אביו תעודת בית מדרש הרבנים, ששם כלה תוק למודו בימי חרפו, ומאז ועד היום עלה במעלות ויוסף הכמה ודעת. בבוא אדאלף לעיר מגורי אסתר, בא לבית אחדים מבעלי בתי העיר, ויתאמר לפניהם בחכמתו והשכלתו, ולתודה על עמלו בחכמה נתנו לו את בניהם, במהיר לא מצער, לחנך אותם על פי דרכו; כי למורה היות עם ישראל גוי נזהר מאוד בהליכותיו, נזהר בכספו, בעסקיו, בקניניו ובכל פנות שהוא פונה, אשר בטרם יחל לנסות דבר הוא רואה את הנולד אם כשר הדבר לפניו ואם ישא לו פרי, אך לא נזהר הוא בהפקידו עתותי בניו ביד מורה, אז לא יחקור הדבר וימסור אותם

לידי מורה הבא לידו ראשונה, מבלי חשוב פן ישחית את נחלתו, והחלקה הטובה יכאיב באבנים, ויטע בה זמורת זר. ובבן מצא לו אדאלף על נקלה בנים להורות אותם. בבואו הביא אתו ספרים בשפת הארץ וגם בשפות אחרות, ועל ידיהם משך אחריו לבות הצעירים וגם הצעירות, ואחת מהנה היא אסתר, אותה מצא לנכון לפניו לדבר דברי אהבה באזניה, וימשיך אותה בחזקת היד; במעלליו ובערמותיו תפש אותה בלבה, עד אשר דבקה נפשה אחריו. אהבתו מלאה את כל חדרי לבבה, ונפשה נקשרה בו; דמיונה הוליכה שולל למצא בו את אשר לא מצאה בההנה הנחמד, הנכבד והמשכיל באמת, ותבכר אותו על פניו. כה עברו ירחים אחרים, אסתר הוסיפה אומץ באהבתה המסתרת, ולבה שמח כמו מיין בראותה, כי החל הזמן להראות בה עלילותיו; ורק בוכרה, כי לא ברשות עצמה היא עגמה נפשה, וזאת אשר הוסיפה מוקדי אש לאהבתה את אדאלף, אשר קנה כליותיה ולבה, אחרי כי עליה יהיה להלחם בעדה.

הוריה, כהתבוננם בה ורית, התעצבו מאוד אל לבם, ולא ידעו מאין נפתחה הרעה, מי הסב עצב ויגון בנפשה. מאיר, בתור איש אשר לו עינים לראות ולב להבין, ראה לדאבון נפשו, כי פרץ הזמן פרץ בהצלחתו, ויחל ליאש את לבו מאשרו הגדול, ויהי כאיש נדהם, וכמו נפל משמים ארץ. המגדלים הרבים, אשר בנה לו ברוח דמיונו, נהרסו עד היסוד בם. כה שנה פתאום מצב המשפחה המאשרה הזאת, ומי יודע את החדשות אשר יביא להם הזמן בכנפיו.

פה מקום אתנו להעיר את אוזן הקורא, כי זה האיש אדאלף, אשר התגנב בלב אסתר וישביתה מטהרה, הוא אהרן בן יצחק סאפיר, אשר עזב את רחל אשתו לאנחות; ועל פי הדברים האלה נקל להקורא לדעת, כי לאהבת אסתר אהה עוד נתכנו עלילות.

ו.

אבן נודע הדבר.

ביום אחד בחודש השרי, ובני בית יוסף הר־הזהב שבו מבית מסחרם לבית מגורם, ואחרי אכלם ארוחת הערב הלכו לנוח על

משכבם ושנתם ערבה להם. ויהי כחצות הלילה, וקול דופק גדלת נשמע לאזני יוסף, ויקם ממשכבו ויפתח את הדלת, והנה אציל פולאני בא הביתה, ואחרי בקשו ממנו סליחה על הפריעו שנתו, הודיע לו, כי חפצו לקנות ממנו סחורה לבגדים, ולהיותו איש עובר אורח נאלץ לבוא אליו בלילה ולאחוז דרכו הלאה. יוסף לבש בגדיו ללכת לחנותו, ומודעתו, כי בערב ההוא סגרה אסתר את החנות על מסגר, הלך לו לחדר משכבה, ולבלתי הפריע שנתה, נגש אל מלבושיה לקחת משם את המפתח לפתוח החנות. בהוציאו מצלחת בגדה את המפתח הוציא בלי משים גם גליון ויחזיקו בידו ולא שם אליו לב, וילך להחנות ויתן להאציל סחורה כחפצו. בשובו לביתו התבונן אל הגליון אשר בידו, וירא ועליו כתוב: „לאהובתי היפה-פיה אסתר הר-הזהב". לראשונה חשב יוסף, כי ידי מאיר כתבו את המכתב הזה, אך עד מהרה התבונן היטב ויכר, כי לא זה הוא כתב יד מאיר, ויבהל מאוד, וימהר ויפתחהו, ובידים רועדות אחז הגליון בידו, ויקרא בו כדברים האלה:

„אהובתי מקור חיי!"

„בשם הזה אקראך יפתי, כי למן הרגע הראשון, אשר חזיתי את פניך הנעימים, נטה לבי לאהוב אותך אהבה עזה כמות. הן אנכי סבותי ערים ומדינות, הייתי בערים הגדולות באייראפא, ראיתי עלמות חן מבנות עמנו ומבנות עם הארץ, אך את עלית על כלנה; יפה את כלבנה ברה כחמה, ומלא הפנים חן ויפי פזר לך הטבע ביד נדיבה, לא חסה עין יוצרך להאציל מהודו עליך ולעשותך מכלל יופי. עין בעין אראה, כי לא לחנם הביאתני יד אמאר הנה, לבי יגיד לי, כי פה אמצא את אשר בקשתי ימים רבים ולא מצאתי. נקל לך לדעת עד כמה נמלא לבבי גיל וחדוה בראותי, כי לא זרה לי רוחך, וכי כרית לך אזן לשמוע דברי. האח, אמרתי, מה מאשר הנני! מה גדלה שמחתי אם בת חן הזו אלילת היופי תפול בגורלי! מהרגע הראשון דבקה נפשי אחריך, בך שמתי כל מעיני, בך הגיתי בהקיץ ובחלום; את כוכב חלדי, ובלעדיך חיי אינם חיים. ועתה הגידי לי שאהבה נפשי, עד מתי יגור לבבי בין תקוה ופחד? עד מתי יהיה זה לנו למוקש? אמנם, לא אבית אף רגע, כי נבינה את לתת ידך לי לעלמים, וכבר הבנתי את רוחך, לא נכחד עצמך ממני, ורק בושת

תוחלת פניך תעמוד לנו לשמן על דרכנו, אך עד מתי אתנודד? **תוחלת** המימשכה הזאת תאכל כרקב בעצמותי! הסירי יפתי, את מסוה הבושה מעל פניך, שמעי אסתר לדברי, הנני נותן לפניך היום שני דרכים, ושניהם כאחד טובים המה לקרב קץ ישועתנו, בחרי לך אחת משתי אלה, או כי תקרעי סגור לבך לפני הוריך, גלי לפניהם הסוד הכמוס בלבבך, הגידי להם, כי בחלה נפשך בהאיש אשר רוממו עדיך והפצך בי, ואותי בחרת לעבור אתך את מעבר החיים, ואני ידעתי, כי ישלים אביך חפצך, כי יהידה את לו, את היא נחמת הוריך ומקור תקותם, כאשר את לי מקור חיי פה עלי אדמות; יוכל היות כי לראשונה יתקצפו ויתרגזו ואין נחת, אך לא אפונה, כי עד מהרה תקום הסערה לדממה, וכי ישלים אביך חפצך אחרי כי תקשי עורף, ואז נהיה מאושרים לנצח! האח, הרעיון הזה יחיני ויפח בקרבי רוח חיים חדשים. אולם יפתי, אם כלה ונחרצה היא מאתך לבלתי גלות הדבר להוריך, אם לא תמצאי און בנפשך העדינה לצעוד צעד ענק כזה, כי בלב טוב ונפש חנינה ברך ד׳ אותך, תני לי ידך כאשר נתת לי לבבך, מסרי נפשך בידי ושנינו נעזוב עיר מולדתך, בטחי בי כי לא תחסרי דבר, אני אשא ואני אסבול, אעמול ואתאמץ להמציא מעדנים לנפשך העדינה, אשאך על כפים, למענך אבוא באש ובמים; בטחי בי ובחכמת לבבי, כי יהיה לאל ידי להמציא לך כל צרכך. אך גם אז עוד תקותי חזקה, כי יעתר לך אביך ויעשה שלום לך, ולא לאורך ימים יקצוף. ראי אני מוסר בידך נפשי, חיי ומותי וכטוב בעיניך עשי. אקוה, כי תקרבי קץ ישועתי, תשמחי בקרוב לב אוהבך, תחבשי שבר לבבו ותוציא אותו ממבוכתו וממשברין רוחו, ידידך אוהבך אשר כלתה נפשו אחריך, — אדאלף.

דעת לנבון נקל תמהון לב יוסף למקרא הדברים האלה: עיניו חשכו, וכמעט התעלף מעקת צרה ויגון, וכמו הלמו המכו רעם נשאר על עמדו ולא ידע נפשו. ברגע אחד נפל מבמתי ההצלחה לבאר חושך, בתו היחידה נהמתו בחיים עמתה מדרך הטוב, ותתן את לבבה לחבל בו הבל נמרץ, אהבה בלתי טהורה התנוסס בלבבה ושועלים הלבו בו; את התנה העלם המשכיל, אשר במלאך אלהים יכבדהו הגעל נפשה ותבבר על פניו בן פריץ, אשר ילך שובב בדרך לבו, איש מולדתו כמיכה ולא נודע מי הוא ומאין הוא בא, לאיש כזה מכרה לבבה ונפשה. „אויה לי!" — קרא ויגז שער ראשו, הבת טפחתי ורביתי לפצעי ולחבורתי, הבת, אשר בה שמתי כל תקותי״

הלב הטהור, אשר שמתי עליו משמר, היה כעיר פרוצה אין חומה, נפש התמה היתה לפרוצה, ואני, אויה לי, כי באתי עד הלום. לוא השבו עיני בטרם ראיתי כזאת, לוא נכתמו אזני בטרם שמעו כאלה, הה, הכרם אשר בו נטעתי נטעי נעמנים מצאתי בו זמורת זר, קויתי לעשות ענבים ויעש באושים. ומה אעשה עתה? מי יודע אם תצלח לי לעקור נטעי זר אלה? מי יודע אם לא שורשו עמוק? לא לשוא פחדתי בראותי נטיתה העצומה לספורי בדים, את אשר פחדתי בא לי. חנה! עתה תראי, כי לא לשוא התפרצה אנחה כבדה מלבבי בשמעי, כי בתנו ישבה עד חצות לילה ותקרא בספרים. ארורים המה הספרים, אשר שחתו נפש בתי התמה, וארור הוא הבן־פריץ, אשר הכאיב החלקה הטובה באבנים, ארור הוא לפני ד׳, כי שחת נפש בתי ויתפוש אותה בלבה וידיחנה מדרך הטוב! — כה קרא יוסף במר נפשו ומעיני עיניו נפתחו ויבך מרה. הרעיון הזה, כי שטתה בתו מדרך הטוב שב בנפשו שמות וכמשא כבד הכביד על לבבו, וזמן רב היה נדהם. אחרי כן התאושש וישם לפיו מחסום, כדאגה מדבר פן תקיץ רעיתו משנתה ותבהל, וישכב על משכבו למעצבה, אך נדדה שנתו כל הלילה, וישבע נדודים עד הבוקר.

ו.

מחזה מכאיב לב.

בקום חנה ממשכבה בבוקר השתוממה לראות, כי לא קם אישה ממטתו, החת אשר הסכן הסכין לקום בכל יום בטרם בוקר, זהר ותשם בגדיה עליה, ותגש אל מטתו ותרא להרדת נפשה, כי ער, רק שמורות עיניו סגרו ופלגי מים תרדנה עיניו ותחרד מאוד עק: „אויה לי! מה לך אישי כי תבכה? הה, מה היה לך? מה רע?" יוסף פקח את עיניו, אך לא הוציא הגה מפיו, כי כבדה אנהתו וגדול הכאב מאוד, ויאנק דום, ורק הראה לה באצבעו הגליון אשר לפניו, לאמר: הוא סבת עצבוני ומקור תוגתי.

הנה לקחה את הגליון ותקרא בו, ובטרם השלימה לקרוא אותו תמו חשבו עיניה, ברכיה פקו ותפול באין אונים על הארץ,

ותתעלף. יוסף נבהל עד מאוד לראות המחזה אשר לפניו וכבר נחם
על מעשהו, ויתגור שארית כחו ויקם ממטתו ויקרא לאנשי הבית
לעזרה. עד מהרה באו משרתי הבית וגם אסתר בתוך הבאים, וישפכו
עליה מים קרים ויטבלו את רקתה בחומץ ויעירוה ויעוררוה, עד אשר
התעוררה חנה ותפקח עיניה, ויקחוה וישכיבוה במטתה. הה אבי! מה
זה נהיתה? מה קרה לאמי היקרה? — שאלה אסתר בדמעות עינים
יוסף הושיט לה את המכתב, ויאמר: הא לך בתי, מכתב דודך, א
הסבות בנפש אמך! — אסתר לקחה את המכתב ותתאדם, דמי לבב
צפו על עיניה ותצא בבושת פנים מאת פני אביה.

ומה? האם פעל המחזה הזה על נפש הבת? — תשאל
הקורא — האם נחמה על מעשיה אחרי ראותה עקת לב הוריה? הז
גמרה אמר להיטיב צעד ולהתיצב על דרך טוב אחרי ראותה,
בנפשה הוא? ואנכי לדאבון נפשי הנני להגיד לך: לא, המחזה מכא
לב הזה, לבד כי לא הרך את לב הבת, אך גם הקשה את לבבו
כי כבר מצאה מקרה כזה באחד ספורי אהבים, ואהבתה ותקו
הוסיפה אומץ, ותוסף ללכת בדרכה ולעשות מעשיה זר מעשיה; ו
ההוא כתבה בספר הזכרון אשר לפניה את הדברים האלה:

ז׳ תשרי. „אדאלף אדאלף! לוא ידעת את הפעלה, אשר
מכתבך היקר על נפש הורי! אבי ימוג בדמעות, אמי התעל
ושניהם כמו חיים בעולם התהו. האח, מי יתן לנו סופר מהיר ל
אהבתנו ותהלוכותיה באומר ודברים, אז הלא נברא ספור א
נכבד לשעשע לב רבבות אלפי הקוראים; הלא לא נופל הוא
אהבתנו מספורי אהבים היותר נכבדים בתבל. אהבתי אליך
אומץ ותקותי תשעשעני לראות אתך חיים ואהבה. עתה ידעתי
נלחמתי בעד נפשי, נלחמתי בעד אהבתי, ומה נעימה המ
הזאת! טוב הדבר, כי נגלה סודי להורי בדרך מקרה. עוד לא
המלחמה, עוד עלי להלחם מלחמה עזה וקשה, היום או מחר
אבי מפי פשר דבר ויביא חשבון מעשי לפניו במשפט. הכינ
למלחמת החיים! תדרכי נפשי עוז, חזקי ואמצי אל תחתי ואל ת
אדאלף, קרובה ישועתנו לבוא ותשוקת לבבנו להגלות״.

ביום ההוא לא הלך יוסף להתפלל לבית התפלה כדרכו ת
כי היה האיש ההוא משלומי אמוני ישראל — ויתפלל בביתו,
את ספר התפלה בדמעות עיניו. מאיר, אשר ראה תמיד את
בבית התפלה בבוקר, בראותו היום כי נפקד מקומו, הלך בחצ

לביתו להודע סבת הדבר, וירא והנה גברת הבית שוכבת על מטתה ופניה לבנים כשלג, אסתר כלואה בחדרה יושבת תפושה ברוב שרעפיה בקרבה, ויוסף גם הוא הולך כצל משומם ונדהם, ויתפלא מאד, וישאל את פי מהותנו פשר דבר. יוסף מבלי הדאיב נפש ידידו, ומתקותו אולי יצלח לו עוד להביא הכמה בלב בתו, להעבירה מדעתה ולהשיב לבה אל התנה, לא אבה לגלות לו הדבר כמו, וימצא תואנה לאמר: „חנה רעיתי הלתה פתאום, ואני ואסתר שמרנו עליה כל הלילה חליפות ושנה בעינינו לא ראינו, על כן הננו היום כנרהמים". מאיר קבל המענה, כי האמין ביוסף בר הלבב שלא יוציא מפיו דבר שקר, ולבו שב למנוחתו. אסתר, אף כי גמרה אומר בנפשה לעמוד חזק נגד רוח הוריה, ולבלתי הכנע מקול גערה וגם ממהלומות, בכל זאת לא מצאה און בנפשה לראות פני הוריה ביום קרה המחזה, ותתחבא בחדרה לבלתי הפגש במבטי עיני אביה ותהי כלואה כל היום בחדרה ולא יצאה החוצה.

ח.

חשבון צדק.

ביום המחרת אחרי המחזה אשר ראינו בבית יוסף, ויהי לעת ערב וחנה קמה ממשכבה ותשב לשלחן אצל אישה. רגעים אחדים ישבו דומם, כי רגשות לבב שניהם מלאו בתי נפשם על כל גדותם והדבר אין בהם, מפיהם נעתקו מלים וכמו לשונם לחכם דבקה, ולא יכלו להוציא הגה מפיהם; עיניהם נמלאו דמעה ומבוכת נפשם נראתה על פניהם. אחרי כן התאושש יוסף ויפתח שפתיו:

—מה תאמרי רעיתי, לדבר הזה? —

—מה אומר ומה אדבר — ענתה חנה במנוד ראש — אומר להרים כסוני וגבעות נפלו עלי —

—אויה לנו כי באנו עד הלום — קרא יוסף בבכי — מה פשעי ומה חטאתי, כי הבאתי עלי חרון אף ד׳, כי הקים עלי רעה מביתי, הה, תקותי היתה לאכזב ותוחלתי אך מפח נפש, רבות מחשבות היו בלבי, תארתי לפני עתיד נחפה בירקרק חרוץ, והנה יצא השמן

ממחבואו ויטיף נטפי רעל בכוס שמחתי וימרר את חיתי, כי צרת היתה עינו באשרי ויפילני משמי מרום לעמקי ארץ נשיה. הה, לוא כהי בטרם ראו עיני את אשר ראו ביום אתמול, אז ישנתי וינוח לי, ועתה לא אנוח גם בגיא צלמות. לוא ידעת רעיתי, עד כמה אהב את מאיר, כבן בטני אחשבנו, ואהבתי אליו טמונה עמוק עמוק בחדרי לבבי; ועתה יאמר הנבל אראלף לעקרהו מלבבי למען יירש הוא מקומו. טוב לי לנתק פתיל חיתי מלנתק מוסרות הברית.

—הבלג על יגונך אישי היקר, ואל תעזוב עליך שיחך, אולי עוד לא אבדה תקוה, אולי לא שגשגה האהבה הורה עמוק עמוק בלבה ועוד יצלח לנו לעקרה משרשה ולהשיב לבה למאיר משא נפשנו—

—אמן, כן יאמר ד'! — ענה יוסף בקול נואש — אך אנכי אפונה בזה אפונה מאד, זרה לך רעיתי, רוח בני הנעורים, המה ילכו בעינים עצומות אחרי מורים מתעים ולא יחזו נכוחות, וכל עוד נתאמץ לפקוח עינים עורות, יהזיקו בדרכם המלאה אבני נגף וצורי מכשול ולא יאמינו שוב מני הושך; ואם עוד תחזק עליהם יד או יפתהו יהרס ויתפרצו, ישאו אבר כנשרים לעוף שחקים. הה, מי יודע אם תצלח לנו עוד להשכילה בינה. ראי נא, מדוע זרה רוחה למאיר? מה עול מצאה בו כי רחקה ממנו. הלא עלם נחמד הוא, יפה תאר ובחור כארזים וגם משכיל ונבון דבר, וזה לך האות, כי רוח עועים מסך בקרבה, וכי תאהב זרות והתהפוכות; תשנא את מאיר על אשר נאהבהו אנחנו, ותאהב את השטן מדעתה, כי תבחל נפשנו בו, ואין מרפא עוד לשכל עקום הולך ארחות עקלקלות —

—בכל זאת נקרא אותה הנה, ובכל עוז נתאמץ להשיבה מדרכה בדברים טובים ונחומים וגם בחכמת גערה, אולי יעזרנו ד' להפוך לבה לטוב —

—כדבריך כן תעשי רעיתי, אך מי יודע אם לא הבגוד בנו גם התקוה האחרונה הזאת. אנכי תכנתי את רוחה. הלא תזכרי הנה, איך התעצבתי אל לבי בשמעי ראשונה, כי ישבה וקראה בספר עד חצות לילה, ואת הבטת עלי בתמהון, ותאמר: „את צל ההרים אתה רואה בהרים" ועתה ראי, כי לא שגיתי ברואה, וכי עיני חזו מישרים, כי שקידתה תהיה לה להטאה. הה, פחד פהדתי ויאתיני ואת אשר יגורתי בא לי; וגם עתה פן יהיו דברינו נואש ותוחלתנו נכזבה —

—אל תאמר אישי לתקותנו נואש, נקוה לד' ויושע לנו, כי לא

לעולם יקציף, הוא טרף וירפאני יך ויחבשנו. ועתה אלכה נא לקראה אותה וננסה אתה דבר, וד' יעזר לנו —

—לו יהי כדברך! — ענה יוסף ויורד ראשו. חנה קמה ממקומה והלך לחדר אסתר, ולבבה נע בין תקוה ופחד; ותמצא את אסתר יושבת, ראשה נשען על ידיה ועיניה לנוכח יביטו.

—קומי אסתר, אביך יאבה להתראות אתך פנים — קראה האם, ותתאמץ להראות פנים שוחקים. אסתר לא דברה דבר, ומבלי חכות רגע עמדה, כמו הכתה לזה זה כבר. אסתר באה לחדר האוכל, ואמה אחריה, ותתיצב מנגד לשלחן.

—לך טוב טעם בתי, ותדעי במה לבחור — קרא יוסף במנוחה מדומה. אסתר התרישה, פניה התאדמו ותורד לארץ עיניה.

—תבושי ותכלמי בתי, הוסיף יוסף בקול חלש — האח, בזה אראה אות לטובה, כי תבושי ממעשיך, והקותי חזקה, כי תשוב עינך לראות טוב. ועתה שמעי בתי לדברי, הנני לסלוח לך את הכל וחטאתך לא אזכור עוד, כמו ראיתי הכל בחלום חזיון לילה, רק כבסי מרעה לבך ושכחי אולתך — לדברים האחרונים האלה ותעמדה אסתר תרים ראשה, ותקרא בעוז רוח:

—הלזאת אולת תקרא אבי!? —

—צדקה בתי, לא אולת היא רק רשע כלל —

—ומדוע? — שאלה אסתר בתמהון —

—לעזוב מקור מים חיים ולהצוב בארות נשברים, אשר לא יכילו המים, היא אולת ודעה רבה.

—לא אבין הידתך —

—יען, כי תאטמי אזניך משמוע נכוחה. הלא זאת יבין כל איש, אשר לו מוח בקדקדו, כי מרוים הוא ערך מאיר ההגך, אשר בחרתי לך מערך אדאלף מקוראך אלף פעמים, ויתרון הראשון מן האחרון כיתרון האור מן החושך —

—איש איש לפי חכו יטעם טעם, ואנכי לא כן עמדי ולבבי לא כן יחשב; אדאלף הוא איש יודע דרכי החיים ובעל נסיון, ומאיר הוא נער חובש בית המדרש, אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו — חנה, אשר התאפקה כל עת דברי יוסף, לא יכלה עוד התאפק לשמע דברי בתה האחרונים, ותצעק מרה:

—אויה לי לשמוע דברים מרים כאלה מפיך: הה, השטן ימשול בך ויסב את לבך אחריה ויוליכך שולל. הגידי נא לי מדוע

תמאסי במאיר ? הלא הוא עלם נחמד וכליל יופי, מוצא חן בעיני אלהים ואדם, ובו יתברכו רבים וכן שלמים, ואדאלף הוא שחור כבושי, לא תואר לו ולא הדר, בן פריץ אשר התגלגל תחת טואה ומולדתו לא ידע איש מקומה. הה, השטן מסך בקרבך רוח עועים ויסכסך דעתך. חוסי עליך בתי, חוסי עלי ועל אביך, שכחי אולתך כי בנפשי הוא —

—אבתר! — הוסיף יוכף אף הוא חלקו — שימי לבך לדברי אביך, פקחי עיניך בעוד מועד, בטרם תתנגפנה רגליך על הרי נשף. הן לא נעלמה ממך אהבתנו אותך, הלא את היא תקותנו ונחמתנו בחיים; אקוה כי לא תפוני בזה אף רגע, ואיזה רוח עבר עליך לפון באמונתנו ולמאוס בזה שבחרנו אנחנו ? הלא אשרך דורשת נפשנו ובשלומך גם לנו שלום, ואיך השיאך לבך לאמר לטוב רע ולרע טוב ? ואת דעי לך, כי תרוצי כמשתגע אל פי באר שחת, והצעד הזה יצעידך למלך בלהות; אדאלף יפשוט כבודך מעליך, יציגך ככלי ריק ואחרי כן יעזבך לאנחות, ונהמת באחריתך בכלות שארך ובשרך, בעוד לא יהיה לאל ידך להושיע לך. ידעתי דרכי בני פריץ כאלה ההולכים שובב בדרך לבם, אשר ימאסו מחר במה שבחרו היום, ומטרת נסיעתו היא, רק לצודד נפשות לפרחות, ומי יודע מאין הוא בא ואנה הוא ילך, מי יודע ראשיתו ואחריתו מי יודע ? השמרי לך בתי מעשות כדבר הזה ולא תאבדי אשרך בידיך, אל תמכרי נפשך לשטן, היטיבי דרכך ומעלליך, השיבי לבך למאיר השוה אהבתך; אשרך דורשת נפשי, מאשרה תהי בגורלו וטוב לך כל הימים. העדותי בך היום, ואני את נפשי הצלתי! —

אכתר החרישה.

—מדוע תחרישי ? דברי, הנכונה את למלא חפצי ? —

—לא אוכלה! אהבתי את אדאלף ואת מאיר שנאתי —

—הוי בת נעות המרדות! — צעק האב באפו. אכתר הרימה קולה ותבך.

—בכי סוררה על אולתך ורוע מעלליך, בושי והכלמי; ואת דעי לך, כי כל בכיותיך לא יועילו לך, מחר אגרש את הנבל מעירנו, לא יקום הדבר ולא יהיה! —

—אותו תגרש מן העיר, אך קצרה ידך לגרש זכרו מלבבי —

—גשי הלאה סוררה, ולא תוסיפי לראות פני! — אסתר יצאה מאת פני אביה בבכי תמרורים.

—ועתה ראי הנה, הֲקָרוּךְ דברי? — אמר יוסף לאשתו בצאת אסתר מאת פניהם — הטבתי לראות, אני אתיאש מתקוה, אללי לי בה גדלתי לפצעי ולחבורתי, ומה תהי אחרית הדבר? בינתי תסתתר — דומיה נוראה שררה בבית.

הלא שמענו דברי האב האמלל, אשר דבר באפו, כי לא תקום מחשבת בתו ולא תהיה, אך בסתר לבו השב אחרת, אשר לא מצא און בנפשו לגלות גם לאזני אשתו. הוא, כיד הנסיון הטובה עליו, ראה ויוכח, כי אין לו עוד כל פתח תקוה להשיב לבה למאיר, ובקרבו נעור הפחד, פן תקים אסתר עצת אדאלף האחרונה לברוח עמו לארץ אחרת, ואז הלא תקום פעמים צרה, כי ישכל אותה ואת מאיר יחד יום אחד; ולכן גמר אומר בנפשו, אשר אם לא יצלח לו עוד להטותה להפצו, לענות בעל כרחו אמן. כן גברה אהבתו לבתו על כבודו ודעתו. לשמע קול בכיתה נהפך לבו בקרבו; ואף כי נפשו ידעה מאוד, כי תביא אסתר אסון עליה, בכל זאת לא אבה לדחות אותה בשתי ידים. רק בזכרו, כי יאבד את מאיר, אשר אהבתו מלאה כל חדרי לבבו התעצב מאוד, נפשו ירעה לו ולבבו חשב להשבר, ולא שוא אמר, כי בינתו תסתתר כי גדל הכאב מאוד. כהשלימו דבריו כסה את פניו בידיו ויצלול בתהום מחשבות, וחנה לא העיזה להפריעהו ממחשבותיו, ותבך במסתרים נפשה ותאנק דום.

ט.

נתפרדה החבילה.

מחזות כאלה, אשר הראיתיך קורא יקר בפרק העבר, נראו בבית יוסף לא אחת ולא שתים. פעמים רבות עמדה אסתר למשפט לפני כס הוריה, אשר העתירו עליה דבריהם, להראות לה האסון אשר תביא עליה באולתה, והטוב והאושר אשר תאבד בידים, אך בכל פעם יצאה מאת פניהם ועטרת הנצחון על ראשה. היא הקשתה עורף ותלחם בחזקה בעד אהבתה לאדאלף, עד כי יצאה המחשבה, אשר חשב יוסף בסתר לבבו, לפעלת ידים. יוסף ראה ויוכח כי אפסה כל תקוה להפוך לבה בקרבה, ומפחדו, פן תמרוד ביד רמה ותלך

בדרך אשר התוה לפניה דודה, בטל רצונו מפני רצונה. אחרי מחשבה רבה וארכה מצא לנכון לפניו להפריד בתה ובן מאיר ולמלאות חפצה. אז קרא לבתו ויאמר לה כדברים האלה:

—בתי, בפעם האחרונה אני מגיד לך, כי תכרי לנפשך בור שחת, ואני אין לפני דרך אחרת רק למלאות חפצך, לא אוכל להתיצב לך לשטן; אך דעי לך, כי את בעצמך הנך אשמה בדבר הזה ולא בי האשם, אני את נפשי הצלתי וידי לא שפכו את הדם הזה, וכטוב בעיניך עשי—.

—טוב הדבר! — ענתה אסתר בשמחה—רב תודות לך אבי היקר; עתה אראה כי עזה לי אהבתך. ועתה הסר דאגה מלבך, נכון לבי בטח, כי הכנותי את אשרי ותקותי לא תבגוד בי: אולם אך אם נואלתי, אם באמת הוליכתני דעתי שולל והבאתי עלי אסון, לא אבכה באזניך על גורלי המר, אני אשא ואני אסבול הכל — אחר הדברים האלה שלח יוסף לקרוא לביתו את אפרים מחותנו ואת מאיר בנו, ובדמעות עינים ובלב קרוע שפך לפניהם מרי שיחו, ויבך מרה, ולאחרונה אמר לאמר:

—מאיר יקירי! למותר אחשוב לתאר לפניך אהבתי שאהבתי אותך ושמחתי ששמחתי בך. הלא זאת תוכל להכיר מתהלוכותי עמך; באמת אומר לך כי כבני אחשבך ונפשי דבקה אחריך, ועתה בהפרד אותנו יד ההשגחה איש מרעהו, אחשוב כמו אבדתי בן יוצא חלצי. אך מה אעשה? יסור יסרני יה, הנני רואה, כי בתי הפרוצה איננה שוה אהבתך, וד׳ שמר עליך מנפול בגורל רע כזה, כן רצון ד׳ ומי יאמר לו מה תעשה? היום אנתק הקשר עם מיתרי לבבי ידיד ...— בדברים האלה בכה מרה — יצליח ד׳ דרכך, תעלה מעלה מעלה וקרנך ירום בכבוד, וחלק טוב מזה יפול בגורלך ומאשר תהי כל הימים—

אפרים לא ענה על דברי מחותנו דבר, כי מה היה לו לענות, הלא ראה ויוכח מדמעות עיני יוסף עד היכן הדברים מגיעים, וכי הוא נאלץ לעשות זאת על אפו ועל חמתו. מאיר נפל באין אונים על הכסא אשר לפניו, עיניו חשכו, ברכיו פקו, וכמו הרעים על ראשו קול רעם בגלגל ויאבד חושיו, או כמו נבקעה האדמה תחתיו וירד שאול חיים; ואף כי ראה מראש, כי פרץ ד׳ באהבתו פרץ, בכל זאת לא חדל מקוות, התקוה שעשעה את נפשו כי אסתר לו היא. הבשורה הפתאומית פלחה ראשו מחצה כליותיו ולבו ויהי כנדהם ולא ידע

נפשו. את פניו כסה בידיו ויהי כנואש. יוסף עמד כנציב שיש, והנה התאנחה לרגעים.

דומיה איומה שררה בבית.

אסתר לא היתה בבית בהתודע אביה אל אפרים ובנו, כי לא מצאה די אומץ בנפשה להיות רואָה במחזה אף הוא, ותשב כלואה בחדרה. מאיר ישב זמן רב על כסאו כמו אין כל רוח בקרבו, אך לאט לאט התאושש ותשב רוחו אליו, ולבבו יעצהו להתראות בפעם האחרונה את אסתר ולהפרד ממנה לעולמים, ויהגור שארית אומץ רוחו ויבא לחדר אסתר. בבואו לחדרה קמה אסתר ממקומה. רגעים אחדים עמד על עמדו לא רחוק ממפתן החדר ולא הוציא הגה מפיו וכמו לשונו לחכו דבקה, ורק הביט בעינים פקוחות על פני אסתר, ובמבט הזה התקבצו כל רגשות נפשו, רגש אהבה עזה, אשר חבאה בסתר לבבו ימים רבים ולא עברה על דל שפתיו, רגשות חמלה ועצב, קנאה ושנאה; כל אלה יחד התקבצו בלי משטר וסדרים במבט הזה, אשר דבר יותר מדברים חוצבים להבות אש. אסתר לא נלאתה נשוא את מבטי עיניו, ותעמור הכן להשיב לשואלה דבר, אך חכתה אותו בדברים.

—אסתר! — קרא העלם אחרי דומיה ממשכה. אסתר קרבה אליו צעדים אחדים ותבט בפניו.

—אסתר! — הוסיף העלם בקול כחולה — בשורה לא טובה שמעתי מפי אביך, כי יאמר להפריד בינינו ולנתק מוסרות בריתנו; היד עצתך בזה? הכן גזרת אומר? —

—כן — ענתה העלמה בעוז רוח.

—ומדוע? מה עול מצאת בי כי רחק לבך ממני? מדוע נהפכת לי לאכזריה? הגמול את משלמת לי על אהבתי אותך אהבה עזה כמות? —

—יען כי כן גזרה ההשגחה. — אמנם, לא נעים לך לשמוע בזאת ומפי. אולם אקוה, כי תבין בחכמתך כי כן צריך להיות, ואולי ברבות הימים התן לפעלי צדק. התאמצתי לאהוב אותך, אך לשוא, לא אוכל לאהוב אותך באהבת אשה לבעלה, רק באהבת אחות לאחיה. לוא שמת לבך להבין תהלוכותי עמך זה כבר, כי אז חזית זאת מראש, אך אתה לא שמת לב לזה, ובחנם תסבול כהיום מכאובים משנה — אסתר חדלה מדבר, אמץ לבה עזבה, לבה היה כסיר נפוח מרגשות שונות ומבוכת נפשה נראתה על פניה, ורק לטשה עיניה

השחורות ותבט על פני האמלל, אשר הרגתהו באמרי פיה, ואשר עמד לפניה כנשפט לפני כס המשפט, ותחכה למענה פיו, אשר החריש זמן רב.

—אסתר! — קרא האמלל בקול חלש ויבט במנוחה על פני הקוסמת — עד היום הייתי עור ועינים יש, זרות התבוננתי בך זה כמה, אך קויתי כי אם לא תאהביני כרגע תאהביני באחרית הימים, רק עתה אראה משוגתי, עתה אראה, כי אפרד מאתך עולמים, ועתה אבין גם סבת פרידתנו, רוחך וטבעך אוהבים תנועה וחיים, אוהבים חליפות להוציא ישן מפני חדש, עשתונותיך ישוטטו למרחוק, תלכי בגדולות בנפלאות ממך, תאבי לקחת חלק בעולם החיים, חיי רעש ושאון, ולכל אלה לא אמצא בנפשי כשרון, ולא נפלא הדבר ממני, אין לך לעבור אתי את מעבר החיים, אחרי שאין בידי למלאות תשוקות כאלה; יוכל היות כי לא מצאת בי אשרך וחזיוני לבבך, באחת, כי לא נוצרת לחיים שקטים, חיים בלי שאון ורעש, לחיי אנשים פשוטים כמוני. אולם .... הואילי אסתר ושמעי לדברי, דעי לך כי לא אוכל להדול מאהוב אותך, נפלא הדבר ממני, אהבתך שגשגה בקרב לבי באין יכולת לעקרה משרשה, כן לא אוכל לשכוח זכרך עולמים, וחפצי האחד, אשר אליו אני נושא את נפשי הוא, לראותך מאשרה. עד היום דמיתי, כי בידי יהיה לכונן אשרך, אך שגיתי ברואה, ובכן אשמח מאוד לראות אותך מאשרה בידי איש אחר, אשר אולי תמצאי בו את אשר לא יכלת למצוא בי. אינני איש אשר אהבת עצמו העבירהו על דעתו, בכל לב ובכל נפש נכון אני לעשותך חפשי ממני, ואעמוד מרחוק למען תהיי מאשרה, ראי חיים ואהבה וישמח לבי גם אני. אך אחת אשאל מאתך אסתר, שימי לבך עוד הפעם במי בחרת ותבכרי על פני, פקחי עיניך לראות נכוחה, אולי שגית במשפטך, אולי עשית הצעד הזה בלא חשבון צדק, ופן חלילה לא תהיי מאשרה בגורלו, ופן תביאי חלילה אסון עליך, אז אחרף את נפשי על אסונך, אז יכבד הדבר על לבי כמשא כבד, כל דמע עיניך יפול על לבבי כזפת בוערה והפריע מנוחת לבבי כל הימים, אז אסבל מכאובים נוראים ואולי יותר ממך בעד צעדך הזה. ראי, דבר גדול הביא המקרה לידך, דבר אשר בידי צרורים כל חיי העתיד, ולא תהי נמהרה, אל תמהרי לחרוץ משפט, חשבי דרכך בעוד מועד, עשי זאת למענך ולמעני —

—כבר חשבתי דרכי הרבה מאוד, שקלתי דרכי בפלס צדק —

ענתה העלמה בגאון ואין לי רק לשנות לך הדברים, אשר דברתי היום באזני אבי: רב תודות לך ידיד יקר, על אהבתך הגדולה אלי ועל דרשך טובתי. נכון לבי בטוח, כי הבינותי אשרי ותקותי לא תבגוד בי; אך אם נואלתי, אם באמת הוליכתני דעתי שולל והבאתי עלי אסון, לא אבכה באזני איש אחר על גורלי המר, אני אשא ואני אסבל הכל —

—טוב הדבר! — ענה מאיר — מעתה ישקוט לבי ונפשי שבה למנוחתה, ושלום לך! — בדברים האלה יצא מאת פניה.

ביום ההוא נסע מאיר בעצת אביו לדודו בעיר אחרת להפיג צערו ולהקים סערת לבו לדממה. ביום ההוא כתבה אסתר את הדברים האלה בספר הזכרון אשר לפניה:

„תם המחזה, נלחמתי גם יכלתי, האח, מה מאשרה אנכי! יחי אדאלף, יחי אמאר!"

י.

רחמי אב.

גם אחרי אשר נתק יוסף את הקשר, לא מהר לכרות ברית את אדאלף, כי אמר בלבו, אולי תשוב בתו לבחור במאיר ידיד לבו אחרי רחקו ממנה, אחרי כי אין ברוחה נכונה ותאהב חליפות. אך בראותו, כי תעמוד על דעתה שלח לקרוא את אדאלף לביתו. מחזה מכאיב לב היה בואו שמה; כל פנים קבצו פארור, יוסף הוריד לארץ ראשו, כי לא נתנו לבו להביט ישר בפני עובר נפשו וכבודו. חנה גם היא ענתה לו שלום בשפה רפה ובקול דממה דקה. אדאלף, למרות עוז רוחו היה כנדהם ולא ידע במה לבחור, אם להשאר על מקומו או לברוח מן הבית, ומי יודע אם לא בחר באחרונה, לולא קדמה אסתר פניו בשמחה ותתן לו כסא לשבת. בבית שררה דומיה, ואיש לא מצא בנפשו אומץ להפריעה. אחרי עבור זמן רב פתח יוסף פיהו, ויאמר:

—אדאלף, אני ידעתיך רק בשמך, השם הזה המר חיי עד למדי, ומי יודע אם לא ישאיר הרשם איום בלבבי עולמים. מבלעדי אגיד תדע ותבין, כי על אפי וחמתי אתן גם אני ידי לך, ד' יודע את

לבבי ועד כמה הרעה לי, ולמרות רצוני נאלץ אני לקחתך לחתן לי. אין לפני דרך אחרת כי חס אני על בתי היחידה. הה, רבות קויתי ותקותי נשארה מעל, מפניך הדחתי עלם נחמד, בן פורת מלא ברכת ד'. אך מה לי להרבות אמרים ללא תועלת? למה אזרה מלח על פצעי לבבי? והנה קראתיך היום לכרות ברית עמך. אבל נקל לך לדעת כי על כל פנים לא אוכל לתת לך את בתי בטרם אדע מולדתך, ומי אתה. לכן הודיעני שם אביך ומקום מגורו —

מחכמה שאל יוסף את זאת, כי אמר לכתוב לאביו מכתב ולהודע מהאב מעשי הבן, ואם גם אדם קרוב אצל עצמו. אדאלף נבהל מעט בשמעו בקשת אבי אהובתו, כי ידע נאמנה, כי אביו יחתה גחלים על ראשו, ולא יתן ליוסף לתת לו את בתו לאשה על אשתו. אך עד מהרה ורעיון בא בלבבו ויאר לו מחשכי נפשו, כאור ברק באשון חושך, ויען ויאמר:

—צדקת איש נכבד, הלא לך לדעת מי ומה אנכי; ובשמחה רבה אגיד לך משפחתי אדוני, למען תדע כי לא נולדתי בסתר המדרגה, וכי שוה אני לרשת אהבת בתך היקרה. שם אבי יצחק סאפיר ומקום מגורו עיר ג.... יוסף כתב השם והמקום בפנקסו, ואדאלף השתחו וילך לדרכו.

עברו שבעת ימים ויוסף קבל מכתב מאבי אדאלף, בו כתובים הדברים האלה:

„שאלתני איש נכבד, להגיד לך תולדות בני הנמצא כעת בעירך, והנני להשובתך. בני הוא פנוי מאשה, משכיל ויודע תורה, איש מעורב בין הבריות ויודע הליכות עולם, איש אשר בידו למצוא חית ידו בהכמתו וידיעותיו. בנוגע להשדוך אשר הציע כבודך לפני לא אוכל לחוות דעתי, וגם אחשוב זאת למותר, כי בני איננו עוד ברשותי וכבר הגיע לשנות בינה לבחור מה טוב לו, ואם כשר הדבר לפניו ולפניך עשו כטוב בעיניכם ואני אתן לכם ממרחק את ברכתי שלום ואברך אתכם בשם ד', יצחק סאפיר".

לב יוסף רוח מעט אחרי קראו דברי המכתב.

בטח תשתומם קורא יקר, על מכתב התעודה, אשר נתן האב בעד הבן, אחרי אשר ידעת יושר לב יצחק הזקן, ומה ראה על ככת לסייע יד עובר עברה? אך לאט לי הקורא ואני אפתור לך החידה. אדאלף דאג מראש להפוך לב אביו בקרבו למען יכסה על עלילותיו ולא יעמוד לו לשטן על דרכו; וביום אשר נתן על ידי יוסף שם אביו

ומקום מגורו כתב לאביו את המכתב הזה, והוא פעל פעלתו ולא החטיא המטרה. ואלה דברי המכתב:

„אב יקר! רבות הכאבתי את לבך הטהור, רבות רעות שבעת לה נפשך אורותי במאסי בהאשה אשר בחרת למעני באביב שנותי. בטרם ידעתי מה. אך ד' הוא היודע ועד, כי לא למען הכעיסך עשיתי מה שעשיתי. בכל עוז התאמצתי לאכוף את רוחי ולאהוב האשה אשר שנאתי למען הרגיע את רוחך, כי לעשות רצונך חפצתי; אך נפלא היה הדבר ממני, וגם עתה טוב לי המותה מלראות אתה חיים, שנאתי מאכתי חיי, ובטרם אשר יצלח בידי לנתק מוסרותיה, בטרם אפיל המשא הכבד מעל שכמי לא אבוא לביתך לראותך פנים; אנוד יומם ולילה, אסוב ערים וכפרים, אדדה כל שנותי על מר נפשי. ברחוק מזרה ממערב רחק לבי ממנה, ההרים ימושו והגבעות תמוטינה ולבי לא יהפך בקרבי. ועתה חוסה עלי אב יקר, חוסה על ימי עלומי, עד מתי אהיה נע ונד בארץ? עד מתי אינע באנחתי ומנוחה לא אמצא? חוסה עלי אב רחום ואל תשיבני ריקם מלפניך, שים לבך לדברי בנך הקורא לך מרחוק. בעיר פ... אנכי; אחרי מסעותי במלוא רוחב ארצנו באתי הנה, אך שונה היא נסיעתי זאת מכל אשר לפניה, יד ההשגחה הביאתני הלום! עין בעין אראה כי ההצלחה תאיר אלי פנים אחרי הראותה לי פנים זועפים שנים רבות, שנות ראיתי רעה, והיום נעורה בקרבי התקוה לראות עוד חיים נעימים, ובמדה ההיא אשר עד הנה שנאתי מאסתי חיי, במדה ההיא התעוררה בי כעת תשוקת החיים בעצם תקפה. בעיר הזאת עמדה לי הצלחתי להכיר עלמה אחת מבנות נכבדי העיר. קצרו שפתי להביע לך אב יקר, את החמדה הגנוזה בנפש העלמה הזאת. יפיה מאוד נעלה, בלב טוב ברך ד' אותה, מלומדה היא עד להפליא, הוריה הם אנשים יקרים מנכבדי קריה, אנשים טובים וישרים. את העלמה הזאת אהבתי ונפשי דבקה אחריה, ולאשרי תאהבני גם היא אהבה נצחת. לראשונה היתה אהבת לב שנינו מסתרת בירכתי לבבנו ועתה נגלתה גם להוריה. לא אשקר לאמר, כי מצאתי חן בעיניהם והם בחרו בי, לא, היא היתה כבר אורש׳ לאיש, אך באשר, כי יחידה היא להם ויאהבוה כנפשם, ובראותם כי זרה רוח בתם לחתנה והפצה בי, הואילו לנתק הקשר ואם גם על אפם ועל חמתם. בקצרה, עתה נכונים המה לקרבני ולקחת אותי לחתן להם, קרוב אני למטרתי, לאשרי והצלחתי, ורק בך אב רחום הדבר תלוי, בדברי פיך תלואים אשרי והצלחתי כל

הימים. היום או מחר יכתוב לך אבי אהובת נפשי וישאול פיך אודותי, ולהגה מפיך יצא תעלני שמי מרום או תורידני ארץ, בידך אני כחומר ביד היוצר לשבט או לחסד, אם תכסה על עלילותי ותדבר עלי טובות, אז מאשר אנכי לנצח, בחבלי תפול בת עשירים ישרים וטובי לב, עלמה טובת חן ושכל, ואז יהיה בידי להיטיב לך בעד הרעות אשר השבעתיך, אז אנעים לך חיי שיבתך; אך אם תסתיר פניך ממני הפעם, אז תורידני דומה ולא תראני עוד עד העולם, ואאבד את עצמי לדעת, אטבע במים או אתלה על עץ ושמי יכחד מן הארץ. אולם אל תדמה אב יקר, כי כה נשחת לבי בקרבי לקחת אשה על אשתי, לא, חלילה לי מעשות הדבר הרע הזה, רק אם תתן תעודתך בעדי ואבא עם אהובת נפשי במסורת הברית, אז בימים אחדים לפני חתונתי אשלח לה ספר כריתות. ראה, אני נותן לפניך היום חיי ומותי, אשרי ואסוני ומלפניך משפטי יצא, בנך אהרן".

לא נפלא הוא הדבר, כי פעל המכתב על לב האב השכול לטובת הבן, אהבתו לבנו היחיד גברה על יושר לבו, ואחרי אשר הרטיב את המכתב בדמעות שליש כתב בידים רועדות את המענה. יוסף בקבלו המענה רוח לו מעט, ויכרות ברית את אדאלף.

יא.

תקוה נכזבה.

אדאלף מהר לבשר את אביו הבשורה, כי כרת ברית את יוסף זהר-הזהב, ובעוד חודש ימים יחוג יום חתונתו, ויודיעהו כי בקרוב ישלח ספר כריתות לאשתו. גם קים דברו, ואחרי עבור שלשה שבועות, ועוד שבוע ימים מנו לו ליום חתונתו ושמחת לבו, נסע לאחת הערים הקטנות הקרובות, ושם כתב לאשתו ספר כריתות, וישלחנו ביד איש עתי בסתר למסרהו ליד אשתו כדין וכדת. אבל בטרם בא הגט ליד האשה וחדשות נעשו בבית יצחק הזקן. רחל ברחה פתאום מבית חותנה ולא הגידה כי בורחת היא. הדבר הזה היה לפלא בעיני חותנה, ולא יכול לדעת סבת הדבר, כי טוב לה עם בביתו, לתמה נתן, מימיה נאמנים, הספיק לה כל צרכיה ולא

חסרה דבר, ויפלא ממנו לדעת פשר דבר צאתה מביתו, ויהי הדבר בעיניו לפלא. אולם עד מהרה נפתרה חידתו, בהתבוננו בצרור מכתביו, והנה מכתב בנו איננו. אז הבין לדעת כי נפל המכתב בידי כלתו, ובראותה עד היכן הדברים מגיעים מהרה לברוח ולנסוע לבקש את אישה, אחרי ידעה מקום מגורו. עתה היתה מבוכתו ולא ידע מה לעשות; ואחרי מחשבה רבה גמר אומר לבלתי יהתערב עוד בזה, כי על אפו ועל חמתו היה לו גם מכתב התעודה, אשר נתן בעד בנו, וכליותיו יסרוהו מוסר אכזרי על אשר עזר על ידו לבגוד באשתו במרמת ערומים; ולכן מסר עתה הדבר ביד הזמן וביד המקרה, ולא הודיע לבנו מכל זה מאומה.

אדאלף שמח מאוד, כי נעשה הכל כחפצו, לשמחת לבו ולחדות נפשו אין קצה ויהי מאשר. אך רבות מחשבות בלב איש ועצת ד׳ היא תקום!

בעת ההיא שב מאיר לבית הוריו בעצת אפרים אביו, אשר חשב למשפט צדק, כי כבר נשכח הכל מלבבו ולא יוסיף לדאבה עוד, ויד הגעגועים חזקה עליו להתראות את בנו, מאיר עינו, פנים. מאיר, אף כי לא נעים היה לו לשוב אל המקום, אשר בגדה בו תקותו ותהי לו לאכזב, לא מרה פי אביו ויבא לביתו. הוריו קבלוהו בשמחה ובזרועות פתוחות. כמעט דרך על מפתן הבית שאל אודות אסתר אם אורשה היא לאדאלף המורה, ואביו הודיעו כי בעוד ימים אחדים יחוגו יום חתונתם, ויתעצב מאוד אל לבו, כי לא נשכח עוד זכרונה מלבבו ברב או במעט; אהבתו אליה להטה גחלים כבראשונה, אך לבלתי הכאיב לב הוריו טמן יגונו בחבו, ולבו הרת עולם לאהבתו ולקנאתו.

יב.

החתונה.

היום ההוא אשר קוו לו לבות הנאהבים בא, הוא ר״ח אדר, יום חתונתם ושמחת לבם. בלב יוסף נהפכה כמעט האיבה לאהבה, ימלב חנה נשכח הכל, כי לב אשה עדינה לא יטור, ותכין את נפשה לשמוח בשמחת בתה היחידה היקרה לה מנפשה; התקוה שבה ללבבה

תמלא את נפשה עונג, היא קותה, כי תהיה בתה מאשרת גם בגורל האהבה זה וכי יראו חיים ואהבה; היא נחמה את נפשה, כי גם אראלף הוא בחור מעם, מלומד ומשכיל, בעל נסיון ויודע דרכי החיים. יוסף גם הוא חשב למשפט, כי אין לו צדקה להפריע ששונם, ואם כי הראה עוד פנים זועפים אך בלבו עשה שלום גם לבתו גם לאראלף ויבן נפשו גם הוא לשמוח ולהתעלם באהבים. אסתר הופיעה ביום ההוא בהודה והדרה כאילת השחר ותצלח למלוכה, לבשה בגדיה החמודות ואור נגה על פניה, ואראלף היה שכור ולא מיין ולא האמין באושר גדול כזה ויהי כחולם הלום בהקיץ. בבית יוסף התאספו בחורים ובתולות, אשר יצאו במחול לזמרת המנגנים בנבל וכנור, ועל כל פנים שמחה.

היום פנה, השמש נטה לערוב, וההתן הובל לאפריונו בשמחות וגיל. כל היום ההוא ישב מאיר בחדרו, תפוש ברוב שרעפיו בקרבו, ראשו נשען על ידו ויהי כחולם בהקיץ, ורק בעבור המסע הראשונה עם החתן על פני הרחוב לפני חלון חדרו, נעור מתרדמת רעיוניו לקול זמרת המנגנים ויקם ממקומו, וכמו בלי משים ורק כמעשה מכונה שם עליו מעילו ויצא מביתו, וילך בצד הרחוב להיות רואה ואינו נראה, הגיע למקום האפריון לפני בית התפלה. ושם התבולל בין ההמון. החתן העמד תחת החופה לבוש בגדי כבוד. מאיר הביט עליו ולא גרע ממנו עין, כמו התאמץ להכיר לב האיש, אשר גזל ממנו המדת נפשו בחזקת היד, ויאמר לכינן אש־ה. רגעים אחדים לא גרע ממנו עין, אחרי כן התפרצה אנחה כבדה מקרב לבו וינד ראשו, ולבו ירעה לו, כמו ראה בחזון, כי נכונים לאסתר ימי חושך. בין כה הגיע המסע השני, והכלה הצגה לימין דודה. מאיר התאנח עוד הפעם ויעצם עיניו, וישען על קיר בית התפלה, כמו ירא פן ימעדו קרסוליו. החזן השמיע קולו ויברך את החתן והכלה ביום חפתם, והרב נקרא לסדר הקדושין.

ויהי אך החל הרב לעשות מעשהו, ופתאום נשמע קול אשה בוכיה ותפרש כפיה. ההמון הביט סביביו וירא והנה אשה צעירה לימים וילד על ידה תרוץ מהרה, תהדוף בצד ובכתף ותכונן פעמיה אל תחת החופה, ותבך בקול גדול. פני אראלף חורו כמת, פני אסתר לא נראו, כי כסו בצעיף, וגם הרב נבהל מאוד, וילטוש עיניו לראות מה זה נעשה.

—רבי! — צעקה האשה מרה — בשם ד' אל תמהר לסדר הקדושין, אויה לי! הוא אישי, זו שש שנים אשר עזבני; הוסה עלי

רבי, כי בנפשי הוא ולמה אמות נגדך, אללי לי! —

—מצאתיך נבל! — שמה האשה פניה אל החתן, אשר עמד כעל גחלים בוערות, והאדמה רגזה תחתיו — לא תברח ממני עוד, שמי שמים! הכה נשחת לבך בקרבך לקחת אשה על אשתך, תופשו נא אנשים ישרים ושימו עליו משמר, הודות לאל כי באתי בעוד מועד —

נקל לדעת המהומה והמבוכה הנעשה, מחזות כאלה לא יתוארו באומר ודברים. פני אראלף כסו בערפל ויהי נבוך מאד כמו נשבר ענן על ראשו. אסתר הרימה צעיפה לראות במחזה ופניה הלבינו כשיד, וכמו טבעה ביון מצולה ואין מעמד, ותור בעיניה סביבה, כמו בקשה לה מחסה ומעוז, ותפגש מבטי עיני מאיר, אשר הפיקו אהבה וחמלה מרבה להכיל, ולא יכלה נשוא אותם, חם לבה בקרבה ועצמותיה רעדו. ובמבוכה הגדולה הזאת התחמקה מבין העוטרים אותה, ואיש לא שם עליה עין, כי גדלה המבוכה מאד. כל זה נעשה במשך רגעים אחדים.

—איה אסתר? — שאלה חנה בשוב רוחה אליה.

—איה בתי? — שאל יוסף בהתבוננו כי איננה.

—איה הכלה? — שאלו הקרובים.

—בפח הלכה לביתה — ענה ההמון. יוסף וקרוביו מהרו בעל כנפי נשרים אל ביתו להסתר מבשת פניהם, וביותר לראות את הכלה, כי נעור פתד בלבבם ולבם נבא להם רעה, אך אהה, אסתר איננה.

עד מהרה נשלחו אנשים בכל קצות העיר לבקש את הכלה האובדת, אך לשוא, הכלה איננה ועקבותיה לא נודעו.

ביום המחרת הוציאו הדיגים מהנהר ההולך לרגלי העיר, גוית עלמה מלובשה בגדי חתנה, וכל רוח אין בקרבה.

··· שוא אמרה אסתר: „לא אבכה באזני איש אשר על גדולי אמר, אני אשא ואני אסבול הכל!"

יג.

אחרית דבר.

אחרית הדבר היתה, כי הנה חלתה מרוב מכאוביה, ולבה נשבר בקרבה, ותפול למשכב, וכאשר שכבה לא הוסיפה לקום. האב השכול והבעל האלמן האמלל יתאבל עד היום על בתו ואשתו וימאן להתנחם, והנהו נודד בארץ החיים כצל, הולך שחוח תחת נטל קשי יומו ומר גורלו והחיים המה לו למשא. מאיר התאבל ימים רבים על אהובת נפשו, ואחריתה הנוראה דכאה לארץ נפשו ויבך במסתרים, אך ברבות הימים הכל נשכח, ויקח לו אשה והשלם לו נחומים. אראלף, או אהרן ואשתו נסעו מן העיר ביום נמצאה נוית המתה, ואחריתם לא ארע גם אני. ומה יסכון לך לדעת זאת גם אתה הקורא?

גם מעשים כאלה יקרו בעילב החיים, ואלה תולדות השכלה מדמה!

אזהרה

זכות הדפסת ספור הזה והעתקתו מכרתי לצמיתות להגבירים „האלמנה לעווין־עפשטיין ובניה" בווארשא.
בית מסחר מכל ספרי ווילנא וספרי דפוסים אחרים.
המחבר.

האדרעססע אליהם:

Вдовѣ Левинъ-Эпштейнъ и Сыновьямъ
Варшава Генься № 5.

Wittwe Lewin-Epstein & Söhne. Warschau, Genscha 5.

3 1761 08109876 6